

VIDEI DRAUDZĪGS NĀKOTNES UZŅĒMĒJS!

DIGITĀLAIS BUKLETS
2025

VALMIERAS
KOPRADES
DARBNĪCA

*“Kaut arī pasaules
dienaskārtībā šobrīd ir ļoti daudzi nebijuši ģeopolitiskie izaicinājumi,
neviens nav atcēlis klimata pārmaiņas. Lai arī Latvijā tās izjūtam samērā maigi,
izmaiņas nav tālu no mūsu ikdienas dzīves.*

*Pasaules Ekonomikas foruma ikgadējie globālo risku apkopojumi nemainīgi rāda, ka nākamo desmit
gadu laikā pasaules lielākie riski ir saistīti ar klimata izmaiņām un dabas daudzveidības mazināšanos,
kā arī bažām par to, ka cilvēki nespēs pietiekami ātri mainīt savu rīcību, lai varētu gan mazināt
klimata pārmaiņu ātrumu, gan spēt tām pielāgoties. Mums jādomā par jauno realitāti.”*

Inta Plūmiņa, Swedbank ilgtspējas attīstības vadītāja

*«Kad vērtēju Rīgas
Skolēnu Mācību Uzņēmumus (SMU), novēroju, ka viņi ļoti bieži
pat neapzinājās, ka ir izveidojuši ilgtspējīgu produktu.*

*Tajā pat laikā citi, kam ilgtspēja bija vairāk “uz papīra”, sevi par tādiem dēvēja.
Tāpat arī vairākiem uzņēmumiem piedāvāju apsvērt produkta uzlabojumus, kas tos
padarītu daudz aprītīgākus.*

*Kopumā secināju, ka skolēniem bija ļoti vispārīgs priekšstats par aprites ekonomiku un
ekodizaina principiem, to varētu mācīt vairāk un kontekstā ar ekonomiku, uzņēmējdarbību.»*

Ieva Kalniņa, Rīgas enerģētiskās aģentūras starptautisko projektu koordinatore

DIGITĀLĀ BUKLETA MĒRĶIS

Šis digitālais buklets izstrādāts, balstoties uz projekta “Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs!” laikā iegūtajām zināšanām un pieredzi.

Tas pieejams publiski, lai ikviens, kurš ikdienā atbalsta jauniešu biznesa ideju attīstību gan formālajā, gan neformālajā izglītībā (piemēram, strādā ar skolēnu mācību uzņēmumiem), varētu iedvesmoties un atrast padomu par ilgtspējīgu pieeju, kā aicināt jauniešus pielietot aprites ekonomikas principus uzņēmējdarbībā, ieviest ilgtspējīgākus produktus un pakalpojumus.

Materiāla tiešā auditorija ir pedagogi, biznesa konsultanti, mentori, tomēr bukleta prezentācijai līdzīgais formāts ļauj saturu arī demonstrēt jauniešiem skolās, darbniecās un citos izglītības kontekstos.

Buklets ievada aprites ekonomikas pamatprincipos, apkopo dažādu nozaru uzņēmēju pieredzes, kā arī iesaistīto pedagogu, ekspertu, jauniešu secinājumus par projekta laikā apgūto un ieteikumus.

Pateicamies Valmieras koprades darbnīcas DARE komandai par projekta vadību, kā arī projektā iesaistītajām izglītības iestādēm, pedagogiem, jauniešiem, uzņēmējiem, pašvaldību, uzņēmējdarbības atbalsta organizāciju pārstāvjiem un aprites ekonomikas ekspertiem par pienesumu kopējā solī pretī videi draudzīgākai uzņēmējdarbībai!

Lai apritīgas uzņēmējdarbības idejas un iedvesmojošs izziņas process!

Valmieras Attīstības aģentūra

SATURS

<u>1. KĀPĒC UZŅĒMUMIEM BŪT VIDEI DRAUDZĪGĀKIEM?</u>	5
<u>2. SVARĪGIE JĒDZIENI</u>	11
<u>3. IESAKA DARĪTĀJI</u>	33
<u>4. PROJEKTA «VIDEI DRAUDZĪGS NĀKOTNES UZŅĒMĒJS!» PIEREDZE</u>	52
<u>5. SECINĀJUMI UN IDEJAS – KĀ PALĪDZĒT JAUNIEŠIEM BŪT UZŅĒMĪGIEM UN VIDEI DRAUDZĪGĀKIEM?</u>	73
<u>6. NODERĪGI RESURSI</u>	86

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā nodaļā!

1. KĀPĒC UZŅĒMUMIEM BŪT VIDEI DRAUDZĪGĀKIEM?

Kāpēc uzņēmumiem būt videi draudzīgākiem?

Vai aprite ir šķērslis uzņēmuma peļņai un panākumiem?

Kāpēc uzņēmumi dažkārt baidās no aprites ekonomikas?

Kā aprites ekonomika var veicināt uzņēmuma panākumus?

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

6

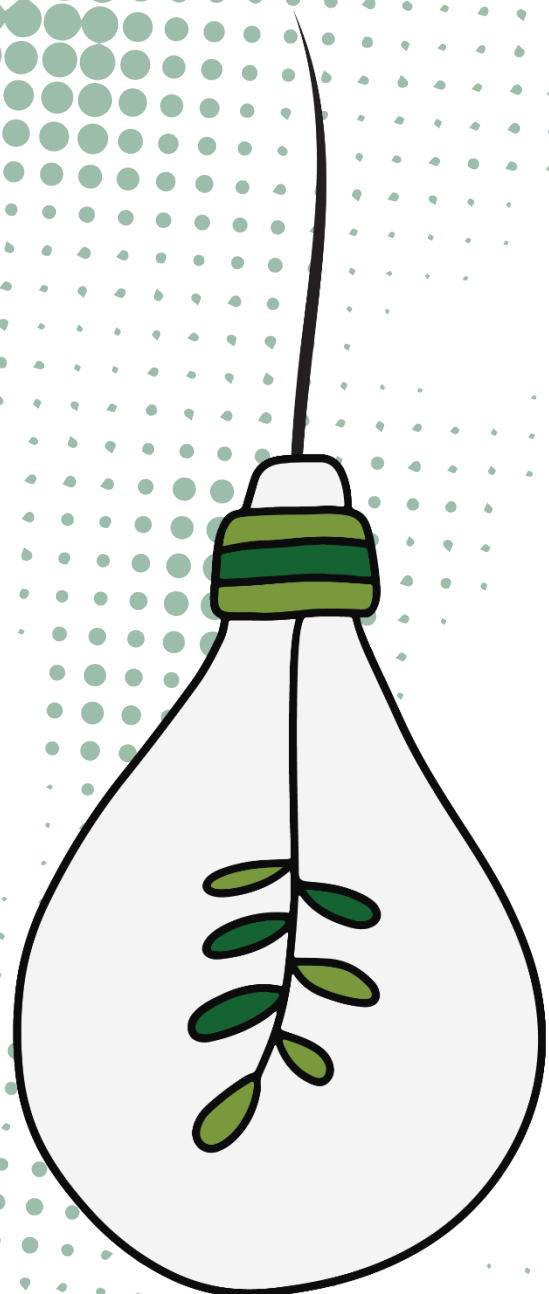
8

9

10

KĀPĒC UZŅĒMUMIEM BŪT VIDEI DRAUDZĪGĀKIEM?

- **Mēs visi esam globālu pārmaiņu dalībnieki! – ilgtermiņā pastāvēs tas, kurš pielāgosies.**
- **Noteikumi kļūst stingrāki** – labāk būt gatavam.
- **Vērtības un vajadzības** – videi draudzīgs dzīvesveids ir aizvien populārāks un rada jaunu pieprasījumu.
- **Jaunas idejas, jaunas iespējas** – risinot iepriekš nerisinātas problēmas, iespējams izdomāt ko iepriekš nebijušu.
- **Mazāk izniekotu resursu un atkritumu, mazāk izdevumu** – uzņēmumi var ietaupīt.
- **Labāka reputācija** – klienti izvēlas zīmolus (arī piegādātājus), kas rūpējas par vidi, cilvēkiem, resursiem.
- **Vairāk investoru un atbalsta** – iegūst uzņēmumi, kas ir «trendā» un meklē sadarbības.
- **Darbinieki grib strādāt tur, kur ir vērtības** – videi draudzīgi uzņēmumi piesaista foršus cilvēkus.

Ilgtspēja = drošāka nākotne!

“Pasaules pārmaiņas maina biznesa vidi, bet vērtības savienos līdzīgi domājošos.”

*Inta Plūmiņa, Swedbank Ilgtspējas attīstības vadītāja
(24.04.2025. projekta “Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs!” noslēguma konferencē)*

>70%

patērētāju visā pasaulē būtu ar mieru maksāt augstāku cenu par precēm ar pozitīvu ietekmi uz vidi vai veselību

Bain & Company, 2023,
vairāk šeit:

55%

ES ir paaugstinājusi klimatneitralitātes mērķi un apņēmusies līdz 2030. gadam samazināt siltumnīc-efekta gāzu emisijas par 55% (salīdzinājumā ar 1990. gadu)

Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata
plāns 2021.-2030. gadam
vairāk šeit:

>70%

aptaujāto darbinieku, īpaši milleniāļi, dod priekšroku darba devējiem ar spēcīgu vides/ilgtspējas stratēģiju

Fast Company, 2019,
vairāk šeit:

«Labi, ka jaunieši domā par vidi uzņēmējdarbībā, pat ja nesanāk lieli pārdošanas apjomi! Tā ir ierasta prakse, ka inovatīviem uzņēmumiem nepieciešams vairāk laika pētījumiem, prototipēšanai. Pēc tam būvē eksperimentālās ražotnes, lai pārliecinātu investorus. Jaunieši, kas izvēlas iet inovatīvo ceļu, jau rēķinās, ka nebūs tūlītējas peļņas, toties varēs piedalīties konkursos un tajos iegūt balvas.»

Iveta Vabule, uzņēmējdarbības pamatu skolotāja
LIAA reģionālās pārstāvniecības vadītāja Madonā

Vai aprite ir šķērslis uzņēmuma peļņai un panākumiem?

*«Gribētos, ka skolas spēj iedot skolēniem jaunās paaudzes uzņēmējdarbības pieeju – **apritīgu biznesa modeļu veidošanu, alternatīvu ienākumu plūsmu veidošanu.** Patiesi apritīgam produktam nebūs ilgi liels pieprasījums (cilvēkiem to nevajadzēs pirkt atkārtoti), kas var novest pie tirgus kanibālisma. Tāpēc **uzņēmējiem ir jāspēj veidot pelnošs biznesa modelis, kas nefokusejas uz pārdošanu kā galveno ienākumu plūsmu.**»*

Ieva Kalniņa, Rīgas enerģētiskās aģentūras starptautisko projektu koordinatore

KĀPĒC UZŅĒMUMI DAŽKĀRT BAIDĀS NO APRITES EKONOMIKAS?

1. Iespējami grūtāka, ilgāka ideju attīstība, dizains

2. Dārgāk sākumā

– īpaši, ja jāpārveido esoša ražošana vai jāatrod īpašas iekārtas, materiāli

3. Sarežģītāk organizēt

– jāizdomā, kā pagarināt produkta dzīves ciklu

4. Peļņa var būt grūti paredzama, nākt lēnāk vai ar laiku kristies

– ja produkti kalpo ilgi, tie nav tik bieži jāpērk no jauna

5. Cilvēkiem vēl jāmacās domāt citādi

– klienti pieraduši pirkt lēti un bieži, ne kvalitatīvi un ilgam laikam

6. Grūtāk konkurēt ar lētajiem variantiem

– uzņēmumiem, kas ražo «zaļi», bieži nav tik zema cena kā konkurentiem, kas izmanto rūpnieciskas sagataves no Āzijas

7. Transportēšana un izplatīšana var kļūt sarežģītāka

- ne visi materiāli vienlīdz ērti katram transporta veidam; sarežģītāk, ja uzņēmums savāc atpakaļ preces vai to iepakojumus, sadarbojas ar pārstrādātājiem.

8. Jauni noteikumi, atskaites, dokumenti?

KĀ APRITES EKONOMIKA VAR VEICINĀT UZŅĒMUMA PANĀKUMUS?

1. Radošas, inovatīvas idejas = jaunas tirgus nišas, eksporta potenciāls

2. Sākumā dārgāk = ilgtermiņā izdevīgāk

Eiropas Savienībā un citur aprites ekonomika kļūst par normu – kas pielāgojas tagad, tam būs priekšrocības vēlāk.

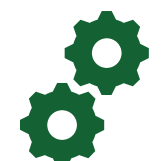
Uz apriti ved vairāki ceļi ! Piemēram, atkārtoti izmantot jau esošu iepakojumu vai materiālus, neiepirkt (dārgāku) pārstrādājamu iepakojumu.

3. Sarežģītāk? Jā, bet viedāk!

Izprast uzņēmuma procesus palīdz tam kļūt labāk organizētam, efektīvākam, ietaupīt.

Būvēt sadarbības ar citiem vietējiem uzņēmumiem, veidot lietotāju kopienas = izturība pārmaiņās?

4. Peļņa lēnāk? Toties stabilāk, ja pareizais biznesa modelis

Regulāri ienākumi no labošanas, abonēšanas, atkārtotas izmantošanas?

5. Cilvēku domāšana mainās

Jaunie pircēji (t.sk. tu!) grib atbildīgus, veselībai un videi draudzīgus zīmolus.

6. Videi draudzīgi uzņēmumi = konkurences priekšrocība

Labi stāsti un atbildīga ražošana piesaista klientus un investorus.

7. Loģistika? Var pārvērst par servisu

Piedāvājot atpakaļņemšanu vai maiņu, uzņēmums saglabā klientu ilgāk.

8. Noteikumi? Tie palīdz uzlabot kvalitāti

Sertifikāti un ekomarkējumi dod uzņēmumam labu reputāciju un pieeju tirgiem.

2. SVARĪGIE JĒDZIENI

Kas vainas esošajai sistēmai? - Resursu (pār)patēriņš

Kā resursus (labāk) izmantot?

Kas ir aprites ekonomika?

Kas ir produkta dzīves cikls?

Kādi 4 pamatprincipi palīdz ieviest aprites ekonomiku?

Kādi ir 6 ekodizaina soļi?

Kādi ir apritīgi biznesa modeļi?

Kas ir labākais, ko uzņēmums var darīt ar atkritumiem?

Iepakojuma ilgtspēja: kā uzlabot apritīgumu?

Iepakojuma ilgtspēja: vai vajag tik daudz?

Cik reizes var pārstrādāt šo materiālu?

Plastmasa: ko var pārstrādāt?

Kas ir ekomarkējums? Kā atpazīt īstu ekomarkējumu?

Daži piemēri, kas nav ekomarkējumi

Zaļais mārketingš vai zaļmaldināšana ("greenwashing")?

Tests «Cik daudz tu zini par aprites ekonomiku?»

12

13

14

15

16

17

19

20

21

22

25

26

27

28

31

32

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

KAS VAINAS ESOŠAJAI SISTĒMAI ? - RESURSU (PĀR)PATĒRIŅŠ

EKOLOĢISKĀ PARĀDA DIENA

Katru gadu tiek aprēķināta diena, kurā cilvēki ir iztērējuši visus ekoloģiskos resursus un pakalpojumus, ko Zeme būtu spējīga atjaunot šajā gadā.

Tas nozīmē, ka pēc šī datuma mēs «dzīvojam uz parāda» - sākam lietot nākotnes paaudžu resursus.

Šis rīks ļauj gan salīdzināt resursu patēriņa tendences laikā (pa gadiem), gan salīdzināt patēriņu dažādās valstīs.

Diemžēl ik gadu mēs resursus pārtērējam aizvien agrāk!

Izpēti un salīdzini vēsturiskos datumus šeit.

Piemēram, ja visa pasaule šogad dzīvotu kā mēs Latvijā, tad planētas resursi mums visiem beigtos 7. martā...

Kāda būtu situācija, patērējot tā, kā to dara citā, tevis izvēlētajā valstī?

LAI NOTEIKTU IETEKMI UZ VIDI IR IZVEIDOTI DAŽĀDI RĪKI:

- Ekoloģiskās pēdas nospieduma kalkulators
- Klimata kalkulators,
- Dzīves cikla analīze u.c.

Lai arī šo rīku pamatā ir teorētiski aprēķini un pieņēmumi, **tie kopumā ļauj saprast, kurās darbībās uzņēmums vai patērētājs visvairāk ietekmē vidi un klimatu, kur kaut ko vajadzētu uzlabot.**

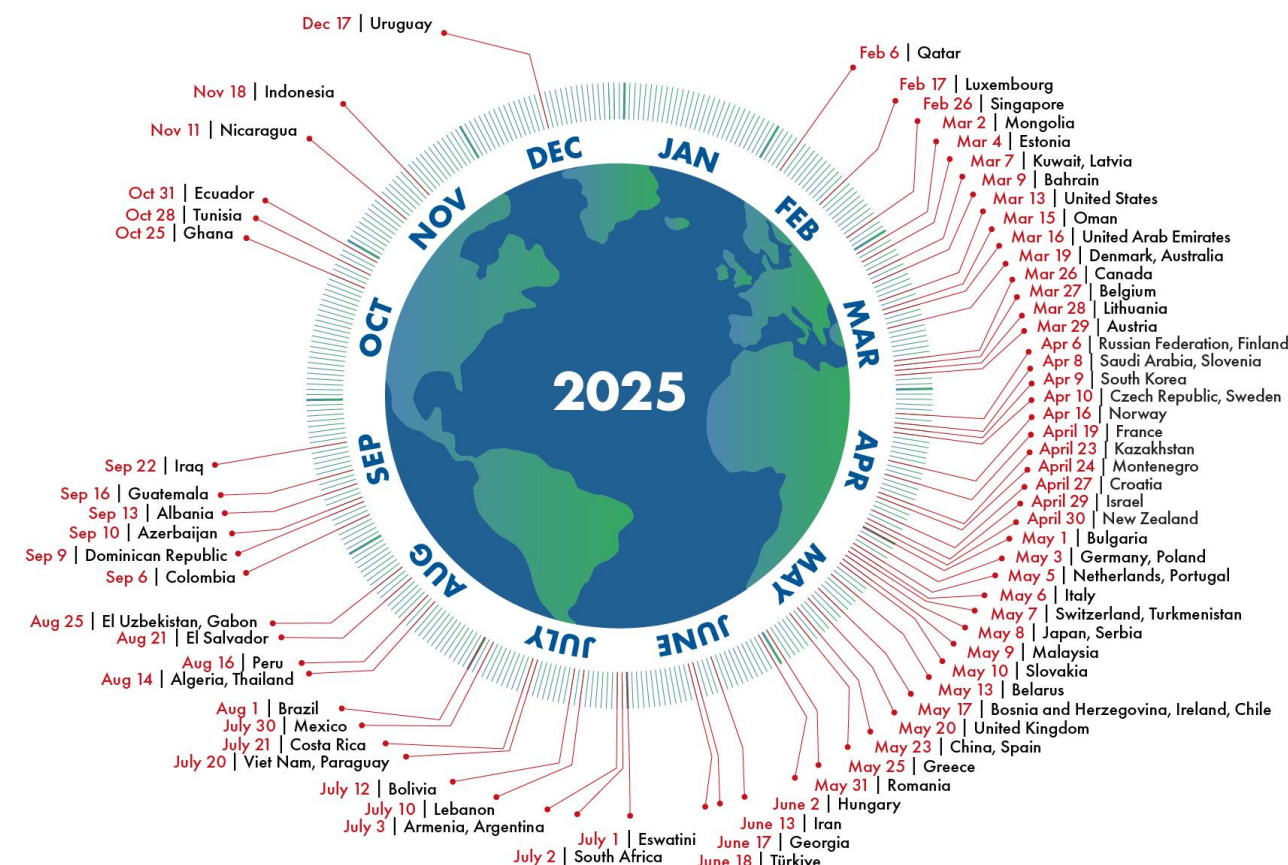
Tev noderēs:

Rokasgrāmata «**ZAĻAIS CELVEDIS**», autoru kolektīvs, Zaļā brīvība, atjaunotā versija 2023, pieejama <https://zalaiscelvedis.lv/par-zalo-celvedi/#levads> (skatīt QR kodu)

Izpēti informāciju par Ekoloģiskā parāda dienu un dažādos rīkus, lai noteiktu ietekmi uz vidi!

Country Overshoot Days 2025

When Earth Overshoot Day would land if all the people around the world lived like...

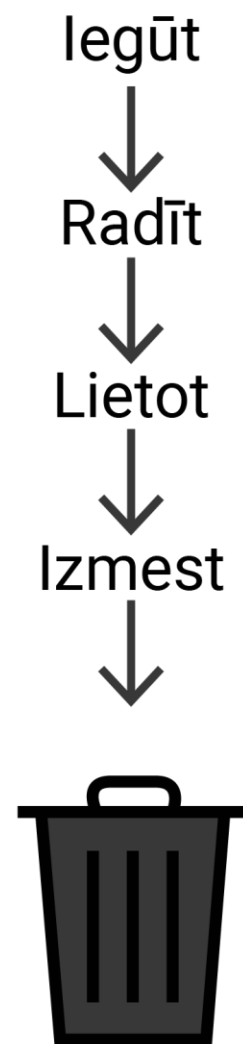

For more information, visit:
<https://overshootday.org/newsroom/country-overshoot-days/>
Source: National Footprint and Biocapacity Accounts, preliminary 2025 Edition
York University, FoDaFo, Global Footprint Network, data.footprintnetwork.org

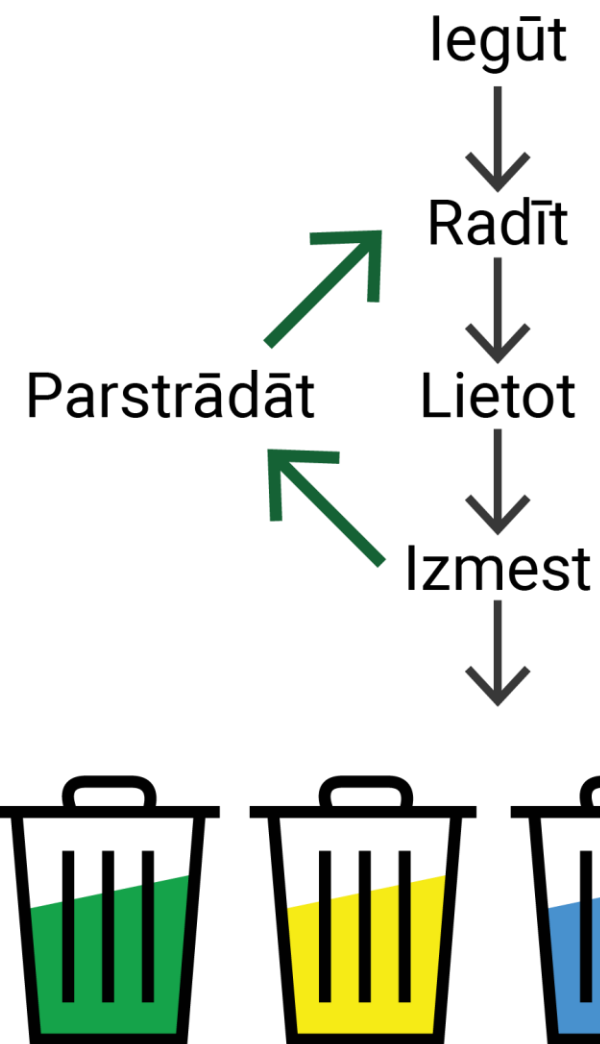

KĀ RESURSUS (LABĀK) IZMANTOT?

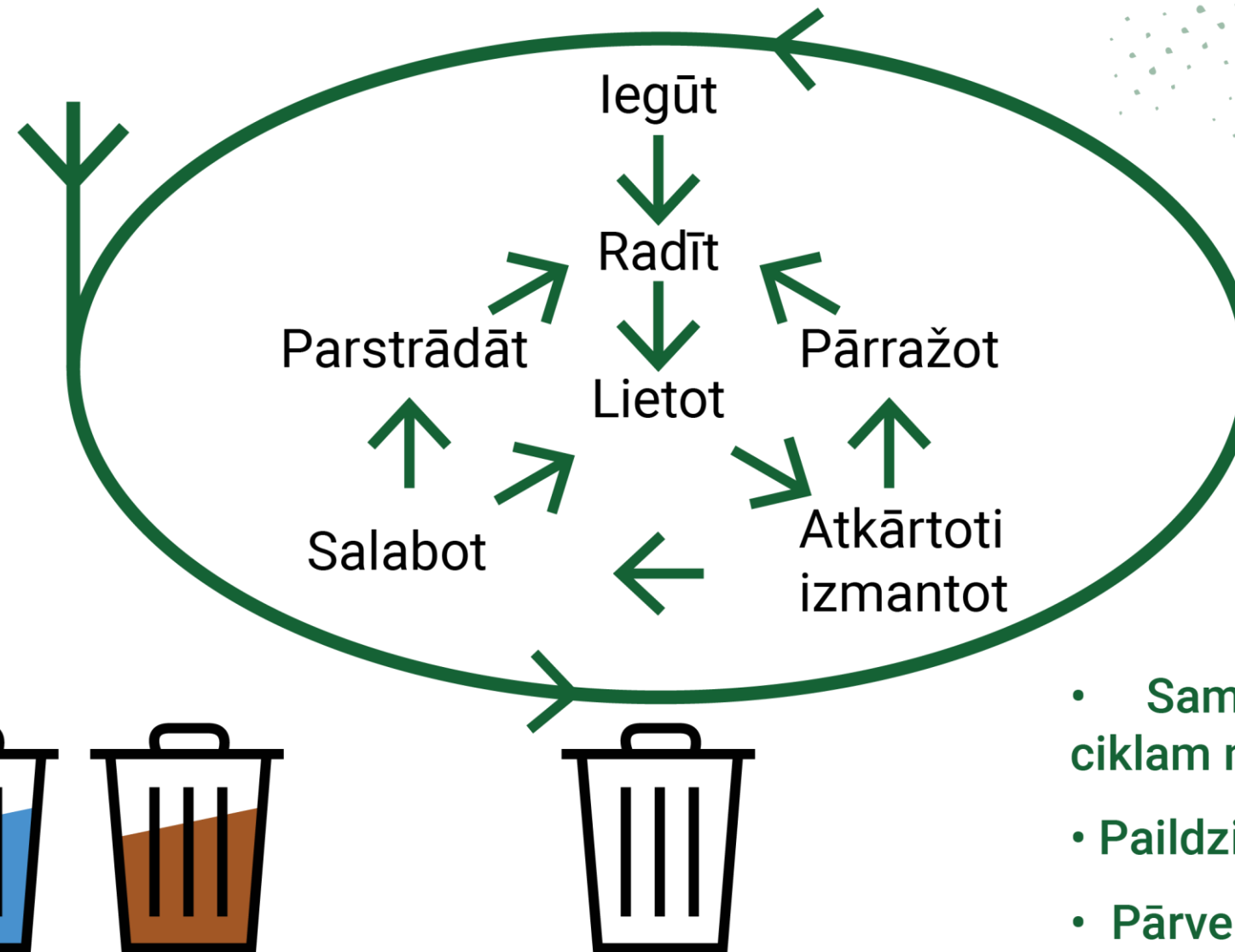
Lineārā ekonomika

Pārstrādes ekonomika

Aprites ekonomika

- Samazināt produkta dzīves ciklam nepieciešamos resursus.
- Paildzināt produkta mūža ilgumu.
- Pārveidot produktu par jauniem resursiem.

✗ Patērēt un izmest
✗ Nešķirot

✗ Koncentrēties tikai uz pārstrādi
✗ Nedomāt par atkritumu apjoma samazināšanu

✓ Radīt tīru
✓ Samazināt

✓ Lietot ilgāk
✓ Šķirot un pārstrādāt

KAS IR APRITES EKONOMIKA?

Ej.uz/ae-video

Video (01:13 min), Eiropas Parlaments, 2015, pieejams [šeit](#).
– par aprites ekonomikas nozīmīgumu un pamatideju

Aprites ekonomikas principi

RĪGAS ENERĢĒTIKAS
AĢENTŪRA

Kas ir aprites ekonomika?

**Eksperts
iesaka**

Video (05:04 min), Rīgas enerģētikas aģentūra, 2024,
pieejams [šeit](#). – koncentrēti par aprites ekonomikas
nozīmīgumu un pamatideju.
Materiāls sagatavots CURE+ projekta ietvaros.

Ražošanas un patēriņa modelis.

Produktu, materiālu un resursu **vērtības celšana un noturēšana ekonomikā pēc iespējas ilgāk, dodot resursiem vairākus dzīves ciklus**, tādējādi samazinot gan jaunu izejvielu patēriņu un atkritumu apjomu, gan arī negatīvo ietekmi uz vidi.

KAS IR PRODUKTA DZĪVES CIKLS?

Dzīves cikla analīze (*Life cycle assessment*)

ir instruments, ar kura palīdzību var pētīt, kā produkti un procesi ietekmē vidi, sākot ar izejvielu iegūvi, līdz pat brīdim, kad produkts kļūst par atkritumu vai tiek pārstrādāts.

Kas notiks, kad produkts beigs kalpot? ?

Jautājumi:

Kuros mana produkta dzīves posmos ietekme uz vidi būs vislielākā?
Ko es varētu mainīt, lai mazinātu ietekmi?
Salīdzinot dažādu ražotāju līdzīgus produktus, kurš ražots, lietderīgāk izmantojot resursus un mazāk kaitējot videi?

1) **Noskaties video lekciju**
“Produkta dzīves cikla analīze” (43:28 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=KbMvUbxCiQ8>
(Lektore Ieva Freimane-Mihailova,
SIA «ZAAO» Vides izglītības nodaļas vadītāja)

2) **Izspēlē spēli “Produkta dzīves cikls”**
<http://produkta-dzives-cikls.urda.lv>
(Izmanto mobilo telefonu, datoru vai planšetdatoru.)

**Eksperts
iesaka**

Kādi resursi tiek izmantoti (izejvielas, palīgvielas, enerģija u.c.)
un kādas ietekmes radītas (izmeši gaisā, ūdenī, augsnē, atkritumi u.c.)
no šī produkta izdomāšanas un ražošanas līdz lietošanas beigām un pēc tām?

Materiāli izstrādāti kampaņas „Radi, lieku neradot!” (reģ. nr. 1-08/76/2020) ietvaros, ko finansēja Latvijas vides aizsardzības fonds (LVAf) un realizēja „Daibes ilgtspējas centrs”.

KĀDI 4 PAMATPRINCIPI PALĪDZ IEVIEST APRITES EKONOMIKU?

1. RADĪT TĪRU

Ražošanā patērēt pēc iespējas mazāk resursu.
Ievērot ekodizaina, labojamības,
pielāgojamības, demontāžas
u.c. principus.

3. LIETOT ILGĀK

Izmantot atkārtoti,
koplietot / dalīties ar citiem
kopt, uzturēt un salabot
atjaunot, pielāgot,
pārveidot,
pārražot*

*Pārražot – iekārtas tiek demontētas,
remontētas un pēc tam atkārtoti
sastiprinātas tā, lai tās kļūtu par
jaunām vai pat uzlabotām precēm.

Uzzini vairāk: <https://rea.riga.lv/aprites-ekonomika/kas-ir-aprites-ekonomika/>
Rīgas enerģētikas aģentūra
Materiāli sagatavoti CURE+ projekta ietvaros.

2. SAMAZINĀT

Atteikties no liekiem pirkumiem.

Izvēlēties kvalitatīvas, viegli kopjamas,
ilgi un atkārtoti izmantojamas,
labojamas preces.

Samazināt materiālu, enerģijas, ūdens
u.c. resursu patēriņu.

Preču vietā izvēlēties pakalpojumus.

4. ŠĶIROT UN PĀRSTRĀDĀT

Pēdējā iespēja materiālu atkārtotai
izmantošanai!

Atdalīt no atkritumu plūsmas un
pārstrādāt vai kompostēt.

KĀDI IR 6 EKODIZAINA SOĻI ?

1. ILGTSPĒJĪGS DIZAINS UN FUNKCIJAS

2. VIDEI DRAUDZĪGI MATERIĀLI UN STANDARTIZĒTI RISINĀJUMI

3. EFEKTĪVA RAŽOŠANA

4. EFEKTĪVA PRODUKTA IZPLATĪŠANA

5. PĀRDOŠANA UN PIRCĒJA IZGLĪTOŠANA

6. PRODUKTA DZĪVES CIKLA BEIGAS

Ideālos apstākļos produktam vai tā sastāvdaļām vajadzētu atgriezties atpakaļ pie ražotāja, lai pats ražotājs to varētu izmantot tālāk citos ražošanas procesos, vai atbrīvoties videi draudzīgā veidā.

**Eksperts
iesaka**

Rīgas enerģētikas aģentūra
Materiāli sagatavoti CURE+ projekta ietvaros.

<https://rea.riga.lv/aprites-ekonomika/kas-ir-ekodizains-un-ka-to-varam-sekmet/>

Kas ir demontāžas un pielāgojamības dizains?
Kāds no tiem labums?

<https://rea.riga.lv/aprites-ekonomika/kas-ir-demontazas-un-pielagojamibas-dizains/>

Kas ir rūpnieciskā simbioze?

<https://rea.riga.lv/aprites-ekonomika/kas-ir-rupnieciska-simbioze/>

KĀDI IR 6 EKODIZAINA SOĻI?

- 1**
- Daudzkārt lietojams produkts.
 - Kāds dizains «būs modē» ilgi?
 - Kā mans produkts būs **savietojams ar citiem produktiem**?
 - **Modularitāte** – kā šis produkts var tikt pārveidots, piemēram, lai palielinātu?
 - **Daudzpusība / multifunkcionālītāti** - kādos veidos šo produktu vēl varētu izmantot?

- 2**
- Izmanto dabīgus, nekaitīgus, izturīgus, kvalitatīvus, viegli kopjamus, pārstrādājamus / bioloģiski degradējamus materiālus!
 - Samazini izmantoto materiālu (monomateriāls) un detaļu daudzumu, svaru, izmēru!
 - **Labojamība** - radi viegli izjaucamu un remontējamu produktu!
 - **Demontāžas dizains** - produktu var labot ar cita produkta sastāvdaļām? Produkta sastāvdaļas var izmantot cita produkta labošanai?

- 1. ILGTSPĒJĪGS DIZAINS UN FUNKCIJAS**
2. VIDEI DRAUDZĪGI MATERIĀLI UN STANDARTIZĒTI RISINĀJUMI
3. EFEKTĪVA RAŽOŠANA
4. EFEKTĪVA PRODUKTA IZPLATĪŠANA
5. PĀRDOŠANA UN PIRCĒJA IZGLĪTOŠANA
6. PRODUKTA DZĪVES CIKLA BEIGAS

- 3**
- **Taupi dabas resursu** (ūdens, enerģijas, ...) patēriņu un mazini piesārņojumu visos uzņēmuma procesos.
 - **Mazini materiālu atgriezumus / atlikumus.**
 - **Veido rūpnieciskās simbiozes** = sadarbības starp uzņēmumiem – koplieto/ dalies ar zināšanām, telpām, iekārtām, izmanto cita uzņēmuma pārpalikumus vai blakusproduktus u.c.!

- 4**
- Īsākas sastāvdaļu un gatavo produktu piegādes ķēdes – **vietēji piegādātāji, vietēji klienti**?
 - **Atkārtoti lietojams transporta iepakojums** un sistēma tā savākšanai atpakaļ?
 - **Videi draudzīgāks transporta veids?**

- 5**
- **Veicini klientu izpratni** par aprites ekonomiku!
 - **Izglīto, kā produktu efektīvāk, ilgāk lietot, labot, ko ar to un tā iepakojumu darīt pēc lietošanas** (informācija par pārstrādes un utilizācijas iespējām).

CIKLA «NOSLĒGŠANA» (Closing)

→ **Atkārtoti izmantot resursus un materiālus,**
piemēram, pārstrādājot vai atjaunojot produktus.

SAŠAURINĀŠANA (Narrowing)

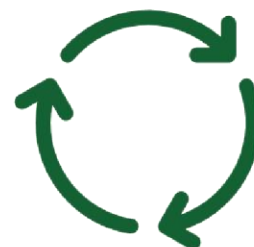
→ **Efektīvāk izmantot resursus,**
samazinot nepieciešamos materiālus
un enerģiju produkta ražošanā.

PALĒNINĀŠANA (Slowing)

→ **Paildzināt produkta dzīves ciklu,**
veicinot remontu, atjaunošanu un
atkārtotu izmantošanu.

KĀDI IR APRITĪGI BIZNESA MODEĻI?

INTENSIFIKĀCIJA (Intensifying)

→ **Produktu izmantot intensīvāk,**
piemēram, daloties ar to vai izmantojot
koplietošanas pakalpojumus.

DEMATĒRIĀLIZĀCIJA (Dematerializing) / DIGITALIZĀCIJA

→ **Pāreja no fiziska produkta pārdošanas
uz pakalpojumu sniegšanu,** piemēram,
piedāvājot digitālus risinājumus vai nomas
pakalpojumus.

Avots: Geissdoerfer, M., Pieroni, M.P., Pigosso, D.C., & Soufani, K. (2020). Circular business models: A review. Journal of Cleaner Production, 277, 123741
(pieejams šeit: https://www.researchgate.net/publication/343810965_Circular_business_models_A_review)

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS HIERARHIJA

- KAS IR LABĀKAIS, KO UZŅĒMUMS VAR DARĪT AR ATKRITUMIEM?

IEPAKOJUMA ILGTSPĒJA: KĀ UZLABOT APRITĪGUMU?

1. Iztiec bez iepakojuma vai to samazini?

- neiepacko mazas, individuālas porcijas?
- izmanto mazāk materiāla (saiņo plānāk)?

2. Atkārtoti izmanto, pielāgo esošu, jau reiz lietotu iepakojumu?

- piegādātāju vai citu uzņēmumu lietots iepakojums?
- «depozīta sistēma» tava produkta iepakojumam + bonuss klientiem, kas atnes?

3. Vienkāršo:

- dizains bez liekām detaļām?
- vienslāņa (viena veida) materiāls vai viegli atdalāmi materiālu slāņi?

4. Izvēlies materiālu ar videi draudzīgākām dzīves cikla beigām:

- bioloģiski noārdāms?
- otrreizēji pārstrādājams?
- ražots no otrreizēji pārstrādāta materiāla?

5. Pievieno skaidri saprotamas, viegli pamanāmas norādes par rīcību iepakojuma dzīves cikla beigās

- kā iepakojuma sastāvdaļas atdalīt un pareizi sašķirot?

**Eksperts
iesaka**

Ilgstspējīga iepakojuma izvēlē tev noderēs «**ILGTSPĒJĪGA IEPAKOJUMA ROKASGRĀMATA**», autoru kolektīvs, Zero Waste Latvija, 2022, 30 lpp. - lejupielādē bez maksas [šeit](#) (skatīt QR kodu).
Izpēti shēmu «Iepakojuma izvēles ceļš» (16.-18. lpp.) un nodaļu «Praktiski ieteikumi iepakojuma izvēlei» !

IEPAKOJUMA ILGTSPĒJA: VAI VAJAG TIK DAUDZ?

Primārais
iepakojums

Sekundārais
iepakojums

Transportēšanas
iepakojums

Attēli izmantoti no interneta resursiem.

🗨 Jautājumi:

- Kurš no iepakojumiem ir absolūti nepieciešams, lai droši uzglabātu un lietotu tavu produktu?
- Kurus iepakojumus varētu nelietot vai aizstāt?
- Vai vari kā izmainīt tava produkta izplatīšanu, lai varētu nelietot vai lietot mazāk iepakojuma?
- Vai kādu no iepakojumiem varētu aizstāt ar videi draudzīgāku iepakošanas veidu, materiālu?

IEPAKOJUMA ILGTSPĒJA: VAI VAJAG TIK DAUDZ?

Atbilde:

- Šajā piemērā nepieciešams ir primārais iepakojums – tas tieši satur produktu, nodrošina pārtikas drošību un lietošanu. Sekundāro un transporta iepakojumu var optimizēt vai aizstāt, piemēram, lietojot daudzreiz izmantojamus transportēšanas traukus.

- Tomēr ir uzņēmēji, kas jogurtu tirgo bez primārā iepakojuma – to ielejot pircēja traukā.

Šis ir labs risinājums, ja produktu nav tālu jāšūta (īsa piegādes ķēde), ražotājs nodrošina pārtikai drošus transportēšanas un tirdzniecības apstākļus.

Primārais
iekpojums

Sekundārais
iekpojums

Transportēšanas
iekpojums

Attēli izmantoti no interneta resursiem.

IEPAKOJUMA ILGTSPĒJA: VAI VAJAG TIK DAUDZ?

Atstāj tikai to iepakojumu, kas patiešām vajadzīgs!

**Eksperts
iesaka**

Pievērs uzmanību, kādos iepakojumos tu saņem produktam / pakalpojumam nepieciešamās sastāvdaļas.

- Piedāvā piegādātājam nelietot vai samazināt iepakojumu.
- Varbūt vērts izvēlēties citu, iespējams, tuvāku piegādātāju?

Varbūt tavš produkts ir tāds, lai (tiešajā) tirdzniecībā vispār varētu iztikt bez iepakojuma?

- Aicini pircēju iztikt bez iepakojuma, lietot iepakojumu atkārtoti.

Vai tavam iepakojumam var samazināt detaļu vai materiālu daudzumu?

IEDVESMOJIES!

- Video «MAISIŅŠ NEVAJAG / Es daru tā !» (5:18 min), pieejams [šeit](#). – par cilvēkiem Latvijā un ārzemēs, kas iepērkoties atkārtoti izmanto savus maisiņus.

- Video «MAZĀK IR VAIRĀK / Es daru tā !» (6:22 min), pieejams [šeit](#). – par uzņēmumu «Silmachy», kas ražo dabīgo kosmētiku ar videi draudzīgāku iepakojumu.

- Video «KLĒTNĪCA/ Es daru tā !» (6:31 min), pieejams [šeit](#). – par beziepakojuma un mājražotāju veikaliņiem Jēkabpilī un Spānijā.

Raidījumus finansiāli atbalsta Latvijas vides aizsardzības fonds. Par video saturu atbild «Vides Filmu Studija».

CIK REIZES VAR PĀRSTRĀDĀT ŠO MATERIĀLU?

Plastmasu: 1-2 reizes = lēts, daudzpusīgs, bet videi nedraudzīgs materiāls!

Papīru: 5 - 7 reizes

BIO: ∞

Alumīniju un citus metālus: ∞

Stiklu: ∞

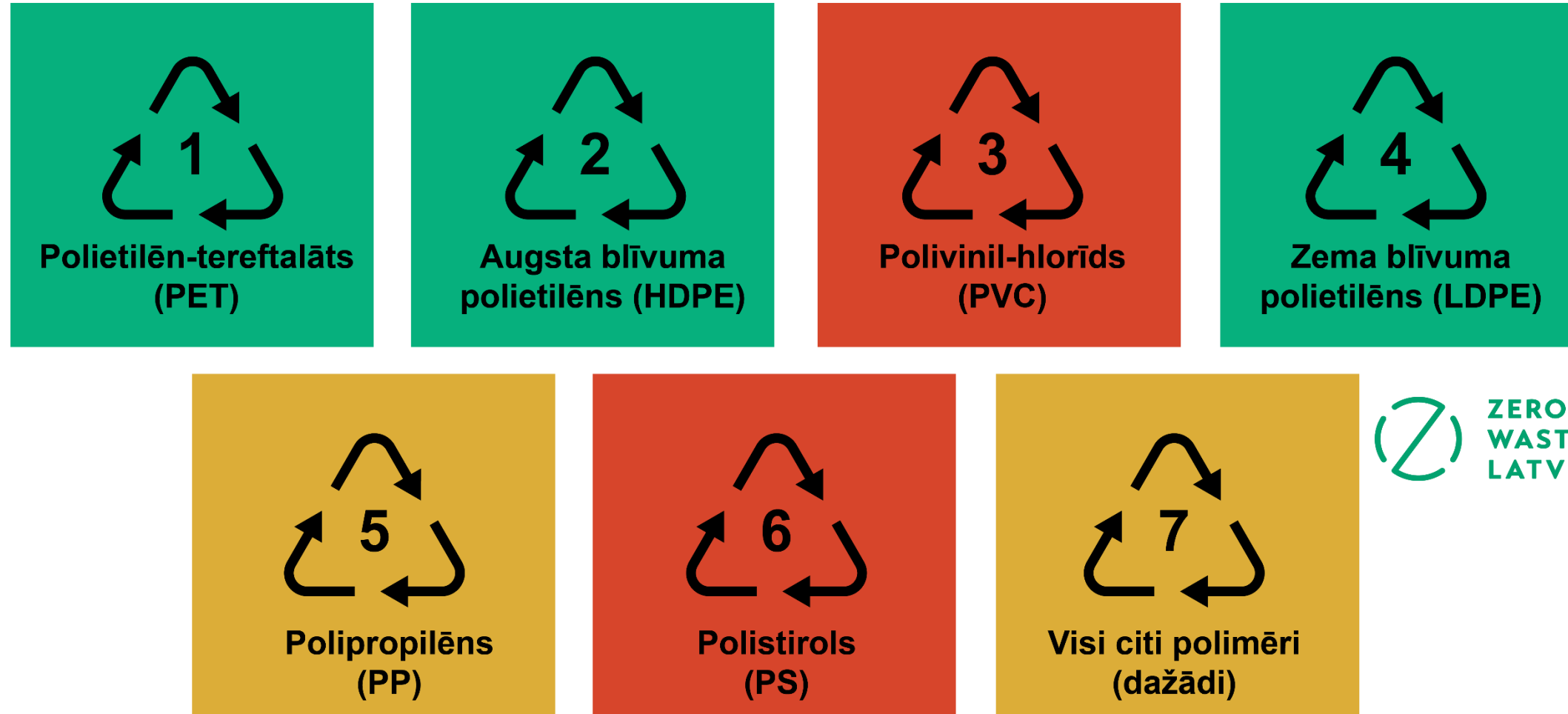

Plastmasa un papīrs visvairāk zaudē vērtību katrā pārstrādes ciklā.

🗨 Jautājumi:

- Vai es zinu no kādiem materiāliem veidots mans produkts/ iepakojums, stends, reklāmas u.c.?
- Ko mans patērētājs vai es pats darīšu ar šo materiālu pēc lietošanas?
- Vai šie materiāli ir pārstrādājami Latvijā?
- Vai es varētu izmantot labāk pārstrādājamu vai otrreizēji pārstrādātu materiālu?

PLASTMASA: KO VAR PĀRSTRĀDĀT?

- ✓ **Pārbaudi marķējumu – kāds nummurs ?**
- ✓ **Sazinies ar atkritumu apsaimniekotāju vai šķirošanas laukumu – kādus plastmasas veidus tas pieņem pārstrādei tavas darbības reģionā?**

Pārstrādes iespējas var mainīties!

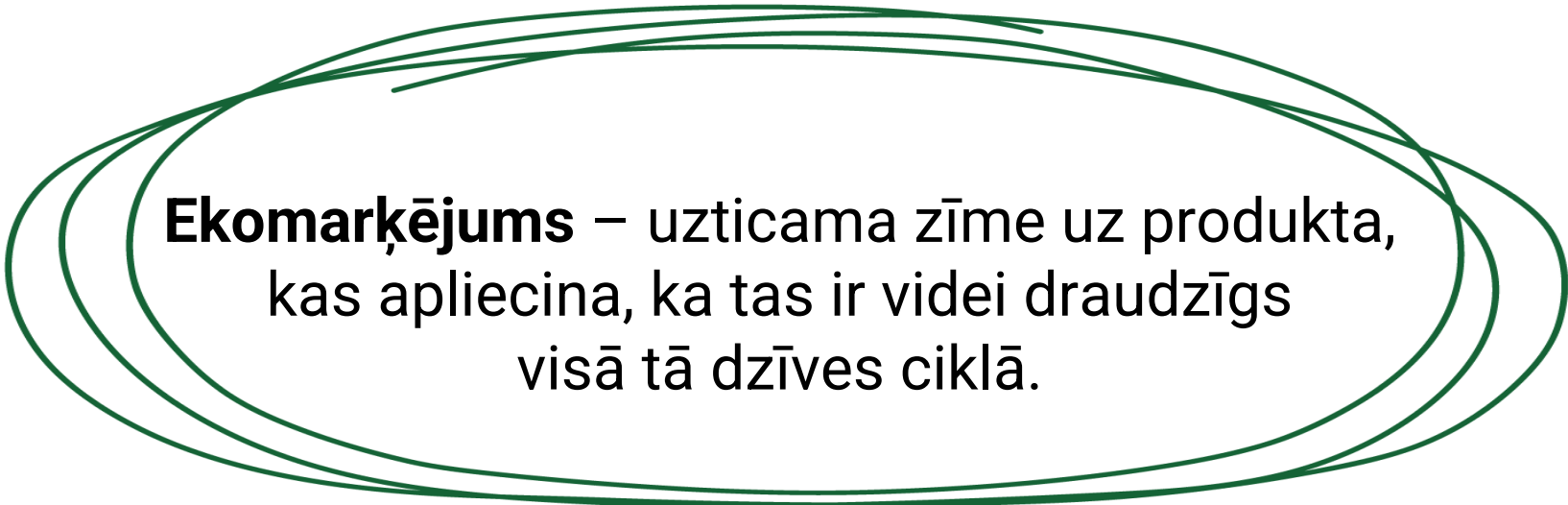
Zaļš - nododams pārstrādei

Dzeltenš – atsevišķos gadījumos nododams pārstrādei

Sarkans – parasti nav nododams pārstrādei

💬 Jautājums: Kā tavš uzņēmums varētu iztikt bez plastmasas?
- ražojot, iepakojot, transportējot, reklamējot, pārdodot, ...

KAS IR EKOMARĶĒJUMS? KĀ ATPAZĪT ĪSTU EKOMARĶĒJUMU?

Ekomarkējums – uzticama zīme uz produkta, kas apliecina, ka tas ir videi draudzīgs visā tā dzīves ciklā.

1) Neatkarīga pārbaude

Sertificē trešā puse – ne ražotājs pats.

2) Oficiāla zīme

3) Visa dzīves cikla izvērtējums

Novērtē ietekmi uz vidi – ražošana, lietošana, atkritumi.

4) Noteikti standarti

Produktam jāatbilst konkrētiem vides kritērijiem.

5) Regulāra kontrole

Sertifikātu nevar dabūt uz visiem laikiem – jāatjauno.

**Eksperts
iesaka**

- **Video lekcija par ekomarkējumiem** (15:15 min), projekta «Dabas un klimata skola jauniešiem» ietvaros, Latvijas Dabas fonds, 2021 Biedrības "Ekodizaina kompetences centrs" eksperte Ilze Neimane stāsta par ekomarkējumu gūšanas procesu un citiem ar tiem saistītiem jautājumiem.

Projekts īstenots ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu.

- **«Ekomarkējuma zīmju gids»**, Ekodizaina kompetences centrs (skatīt QR kodu).
- **Plakāts «EKO MARKĒJUMI»** (pieejams **šeit**) un **piemēri, kas nav ekomarkējumi** (pieejams **šeit**), Zaļā brīvība.

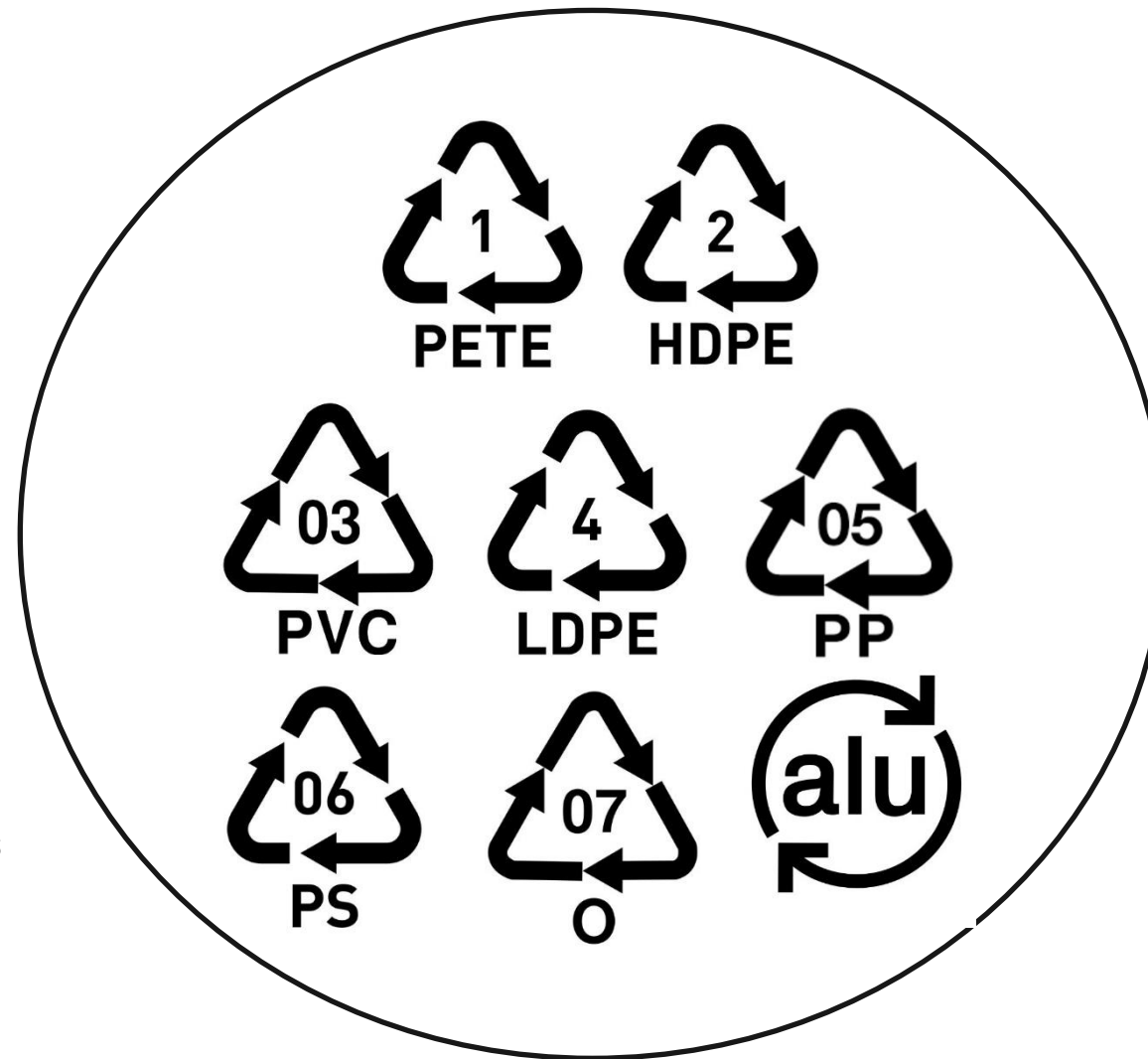

Ekomarkējuma
zīmju gids

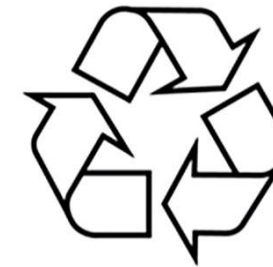
DAŽI PIEMĒRI, KAS NAV EKOMARKĒJUMI

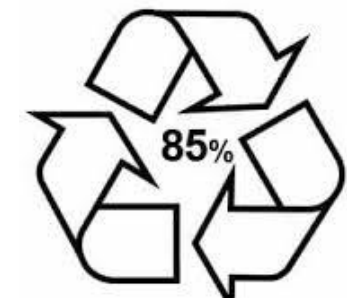
Šis logo atgādina produktu vai tā iepakojumu neizmest dabā. Tas nenorāda, vai šis produkts un tā iepakojums ir pārstrādājams un vai tos iespējams pārstrādāt šajā teritorijā.

Šādi un līdzīgi logo norāda, no kāda materiāla ir izgatavots produkts vai iepakojums. Tie atvieglo šķirošanu, tomēr negarantē, ka konkrētais materiāls ir pārstrādājams vai tiešām tiek pārstrādāts noteiktajā teritorijā!

Starptautiskais otrreizējās pārstrādes simbols - produkts vai iepakojums var tikt pārstrādāts, tomēr negarantē, ka tas tiešām tiek pārstrādāts noteiktajā teritorijā! Sastopams uz metāla, stikla, plastmasas un papīra izstrādājumiem.

Šādi un līdzīgi logo norāda, cik daudz otrreizēji pārstrādāta materiāla satur šis produkts vai iepakojums.

Šī informācija norāda, ka ražotājs jau sācis uzlabot ietekmi uz vidi, tomēr negarantē, ka tā tas ir visā produkta ražošanā.

Turklāt reizēm šis logo var attiekties tikai uz iepakojumu, ne produktu.

🗨 Jautājumi:

Izpēti – kādi marķējumi attēloti uz produktiem, ko tu lieto. Ko tie nozīmē?
Šim uzdevumam pamēģini izmantot «Google lens» vai citu attēlu atpazīšanas rīku.

DAŽI PIEMĒRI, KAS NAV EKOMARKĒJUMI

Ražotāju paplašinātas atbildības sistēmu logo –
iepakojuma ražotājs, preces izplatītājs vai importētājs ir
šādas sistēmas biedrs. Nomaksājot biedra naudu, tas
saņem dabas resursu nodokļa atlaidi, bet maksā par to, lai
iepakojums tiktu savākts, apsaimniekots, sabiedrība tiktu
izglītota par šķirošanas nozīmi.

Latvijā ražoti vai daļēji ražoti produkti, kas atbilst noteiktai nacionālajai pārtikas kvalitātes
shēmai – lai arī liecina par vietēju izcelsmi (tātad, mazāk ar transportu saistītām
ietekmēm), var nesaturēt ģenētiski modificētus organismus un atsevišķas pārtikas
krāsvielas un piedevas, tomēr šie marķējumi negarantē produkta ekoloģiskumu.

🗨 Jautājumi:

Izpēti – kādi marķējumi attēloti uz produktiem, ko tu lieto. Ko tie nozīmē?
Šim uzdevumam pamēģini izmantot «Google lens» vai citu attēlu atpazīšanas rīku.

«NOĀRDĀMS» ≠ «BIOLOĢISKI NOĀRDĀMS» ≠ «KOMPOSTĒJAMS»

Nē, tas nav viens un tas pats!

Bieži uzraksts «noārdāms» vai «bioloģiski noārdāms» tiek izmantots, lai uzņēmumi pasniegtu produktu labāku nekā tas ir.

«**NOĀRDĀMS**» parasti nozīmē, ka materiāls ir ražots uz eļļas bāzes, mikro-organismi to ķīmisku reakciju rezultātā var sadalīt mikroskopiskos fragmentos, kas joprojām var ietekmēt vidi, piemēram kā mikroplastmasa. Šī nav laba izvēle!

«**BIOLOĢISKI NOĀRDĀMS**» nozīmē, ka šo materiālu īpašos apstākļos dzīvie organismi (baktērijas, sēnītes u.c.) var diezgan ātri sadalīt dabiskos elementos, oglekļa dioksīdā un ūdens tvaikos. Piemēram, materiāls iegūts no augu blakusproduktiem – kukurūzas cietes, cukurniedrēm u.c. Tomēr tas nenozīmē, ka šo materiālu var mest komposta kastē!

«**KOMPOSTĒJAMS**» nozīmē, ka materiāls komposta vidē sadalās dabiskos elementos.

Šādi produkti ir labāki nekā «bioloģiski noārdāmie», jo tie noārdās ātrāk un rada materiālu, kas uzlabo augsni.

Tomēr šie materiāli iedalās tādos, ko var droši kompostēt mājās («**HOME COMPOST**»), un tādi, ko var sakompostēt tikai īpašā rūpnīcā («**INDUSTRIAL COMPOST**»).

«PĀRSTRĀDĀJAMS» ≠ «PĀRSTRĀDĀTS»

Nē, uzraksts «**recyclable**» jeb «**pārstrādājams**» nenozīmē, ka šis materiāls tiešām Latvijā ir pārstrādājams vai tiek pārstrādāts.

Šķirošanas un pārstrādes iespējas var būt kaut kur ārzemēs.

Šādu paziņojumu mēdz izvietot arī **uz vienreizlietojamiem pārtikas līdzņemšanas traukiem**.

Tomēr praktiski neviens atkritumu apsaimniekotājs nevēlas pārstrādāt šādus, ar ēdiena paliekām netīrus plastmasas iepakojumus. «Labākajā» gadījumā šie iepakojumi sašķiroti nonāktu atkritumu sadedzināšanā, kas nav nekāds aprites risinājums.

PĀRBAUDI REĀLO SITUĀCIJU AR DARBĪBAS ZONAS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS UZŅĒMUMIEM!

ZAĻAIS MĀRKETINGS VAI ZAĻMALDINĀŠANA ("GREENWASHING»)?

ZAĻAIS MĀRKETINGS, JA:

- Pierādīti videi draudzīgi risinājumi;
- Ilgtspēja arī procesā (komunikācija par materiāliem, ražošanu, iepakojumu, mārketingu u.c.);
- Godīga, pārbaudāma informācija (īsti ekomarķējumi, eko sertifikāti, dati);
- Atklātība par ietekmi.

📌 Piemērs: Uzņēmums lieto bioloģiskās lauksaimniecības izejvielas un to norāda ar pierādāmu informāciju – oficiāli atzītu ekomarķējumu.

ZAĻMALDINĀŠANA, JA:

- Ilūzija par ilgtspēju, bet realitātē neievēro principus vai ievēro daļēji;
- Pārspīlēti vai nepatiesi dati;
- Uzsvērtā kāda produkta īpašība rada iespaidu, ka viss produkts ir videi draudzīgs;
- Vispārīgi saukļi bez datos balstītiem pierādījumiem;
- Noformējums, kas saistās ar dabu;
- Izdomāti simboli vai sertifikātu imitācijas.

📌 Piemērs: Plastmasas pudele ar uzrakstu "eco" un zaļu lapiņu, bet nav pārstrādājama un tiek pārdota vienreizējai lietošanai.

💬 Jautājums: Kā tavš uzņēmums var būt videi draudzīgs un godīgi par to stāstīt?

Tev noderēs:

- **Video** «Kas ir zaļmaldināšana? / PĒDAS. Kas paliek pēc tevis?» (5:48 min)

- Vietnes www.videspratiba.lv sadaļa «**Zaļmaldināšana**»

Izpēti dažādus zaļmaldināšanas veidus un pazīmes viegli saprotamā veidā, izpildi testus un uzreiz uzzini atbildes.

- **Raidījumi** «Zaļi maldināts?» (katrs 35-40 min), 360TV, SIA "Finger Film Production".

Noskaties, kā pazīstami cilvēki mēģina iepirkties videi draudzīgāk un ko par to saka eksperti.

- Prezentrācijās uzzini, **kā pareizi informēt klientus par produkta vides priekšrocībām** – pieejamas [šeit](#)

#TESTS

CIK DAUDZ TU ZINI PAR APRITES EKONOMIKU?

Izpildi testu un uzzini cik zinošs/-a esi par
aprites ekonomikas pamatjautājumiem!

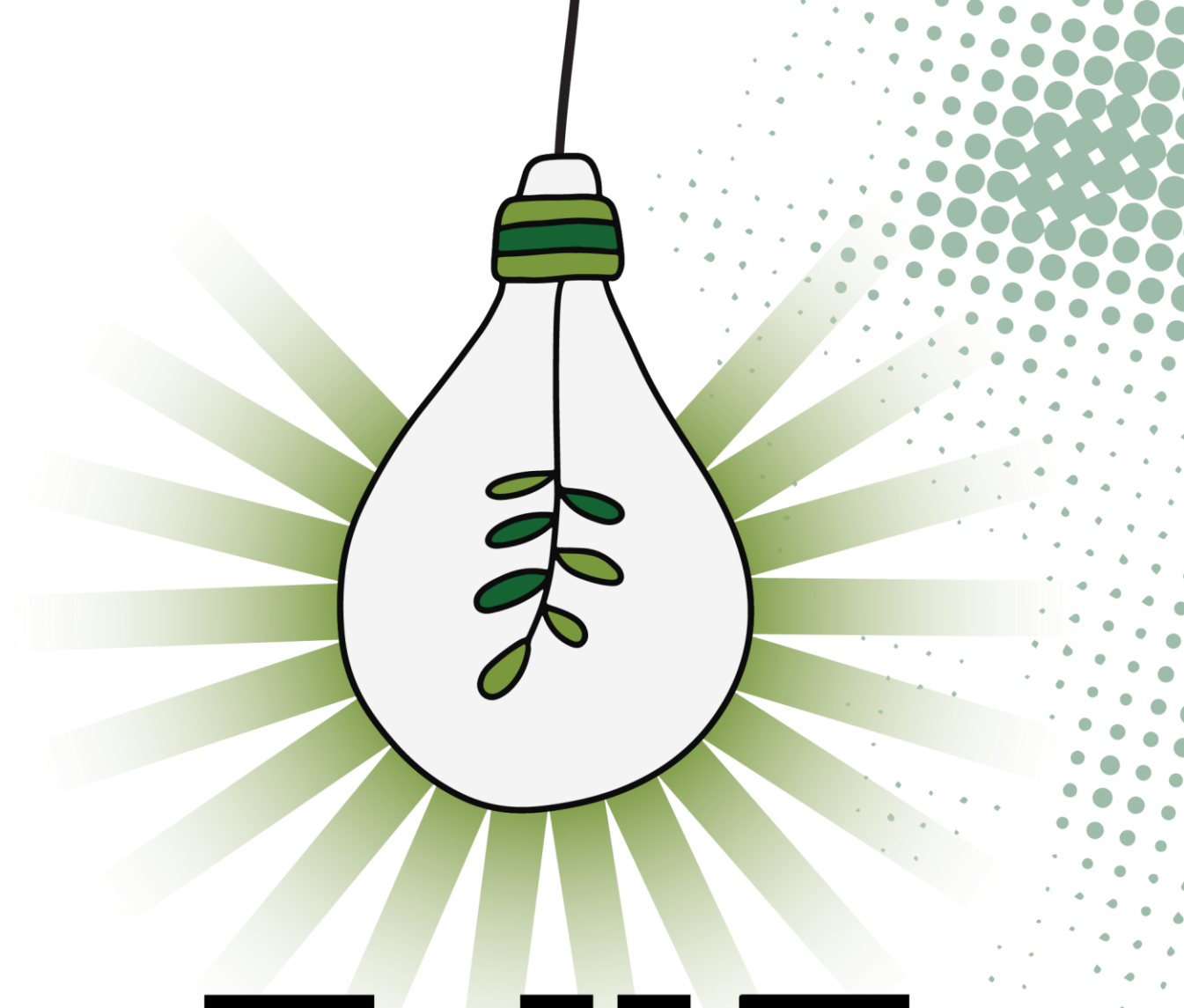
10 jautājumi un aptuveni 1-2 min Tava laika

Testa pareizās atbildes meklē šajā bukletā!

Tests ir izveidots projekta "Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs!" ietvaros. Projektu īsteno Valmieras Attīstības aģentūra sadarbībā ar Valmieras koprades darbnīcu DARE. Projekta aktivitātes finansiāli atbalsta Latvijas Vides aizsardzības fonds.

VALMIERAS
KOPRADES
DARBNĪCA

<https://2gtxihw7.forms.app/tests>

3. IESAKA DARĪTĀJI

Valmieras koprades darbnīcas DARE ieteikumi un apritīgās prakses

34

Ilgspējīgs iepakojums – iepakojuma depozīta sistēma «Molbertā»

40

Ilgspējīgs iepakojums - «nāc ar savu trauku» un atkārtota uzpildīšana
«Kalve Coffee Roasters»

41

Atkārtoti lietojamas, pielāgojamas autiņbiksītes – «Doopsis»

42

Apritīgs biznesa modelis – Gleznu Noma

45

Resursu bezatlikumu izmantošana un «zaļais» tūrisms – «Jēru klubs»

47

Ilgspējas prakses 3 līmeņos – «MADARA Cosmetics»

49

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

DARE ir atvērta tipa prototipēšanas darbnīca, kur ikviens interesents var nākt un izmantot darbnīcā pieejamās iekārtas un instrumentus.

DARĒ mēs eksperimentējam ar idejām, materiāliem, mācāmies viens no otra, dalāmies ar zināšanām un pats labākais - katru dienu varam apgūt ko jaunu!

DARE NAV RAŽOTNE

DARE IETEIKUMI ILGTSPĒJĪGAI DOMĀŠANAI

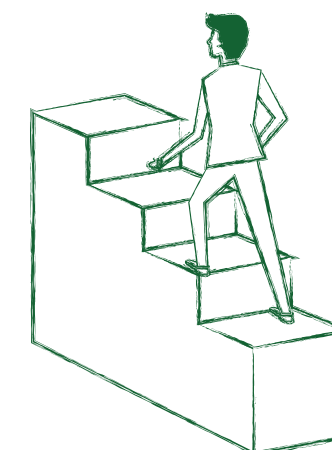
Mācīties pašiem
pirms mācīt citus

Nepārtraukti meklēt
izaugsmi

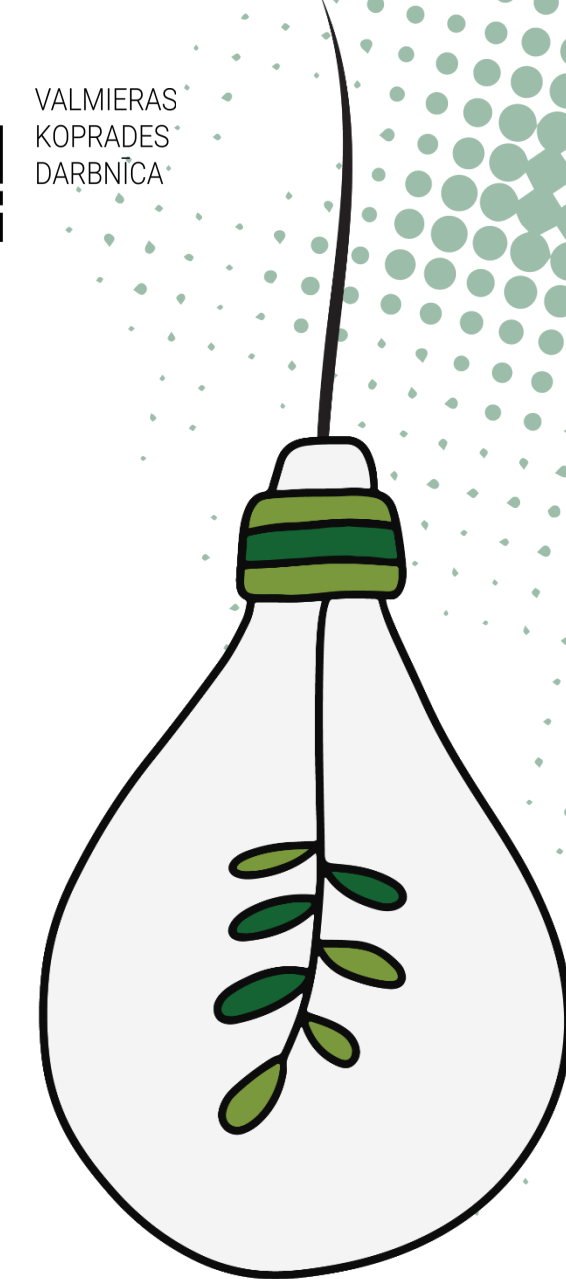
Prasme ieraudzīt savas
klūdas un tās labot

Galvenais ir spert
pirmos soļus

DARE IETEIKUMI ILGTSPĒJAI TAVĀ IKDIENĀ

- Pirms kaut ko izmet – padomā, vai tu vai kāds cits tam vari dot “otru dzīvi”.
- Veido materiālu kasti.
- Dod sev 48h pirms jauna pirkuma – varbūt atradīsi alternatīvu.
- Atbalsti vietējos mājražotājus un amatniekus vai iemācies pats kādu jaunu prasmi!
- Sadarbojies ar citiem – koprade ir resurss!

/dare_valmiera/

/DARE.VKD

www.darevalmiera.lv

DARE koprades darbnīca

DARE@valmierasnovads.lv

DIGITĀLAIS RĪKS - PALĪGS APRITĪGAS PRAKSES IEVIEŠANAI TAVĀ IKDIENĀ

Uzdod tehniskos, radošos vai ilgtspējas jautājumus **forumā**.

Ievieto **savu produktu** publiskai apskatei un iegādei, vai atrodi sev ko noderīgu.

Izmanto **vadlīnijas**, lai padarītu savu uzņēmējdarbības vai personīgo vidi ilgtspējīgāku!

WWW.MAKERTECH.COM

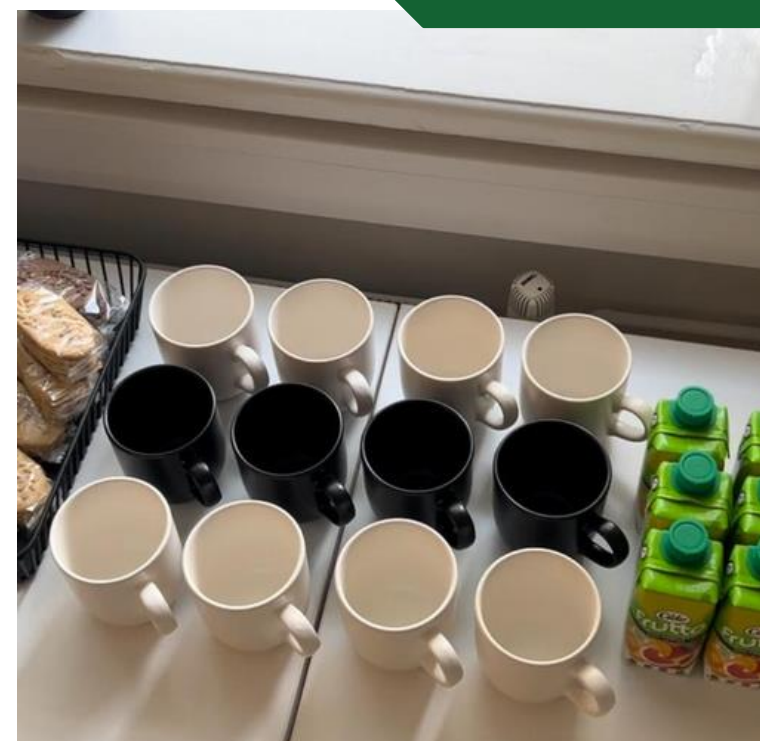
VIDEI DRAUDZĪGI RISINĀJUMI IKDIENAS RADOŠAJĀ DARBĀ

Atteikšanās no vienreizlietojamiem traukiem

Valmieras koprades darbnīcas DARE foto

Materiālu atlikumi = bāze citiem projektiem

SADARBĪBAS AR UZŅĒMUMIEM – MATERIĀLU OTRĀ DZĪVE

Izdevīgas cenas, ziedojumi

Ādas, koka, organiskā stikla, auduma u.c.
atgriezumi jūsu projektiem!

ILGTSPĒJĪGS IEPAKOJUMS - IEPAKOJUMA DEPOZĪTA SISTĒMA

molberts

*Uzņēmuma publicitātes foto

facebook.com/molberts

instagram.com/molberts_saldejums

www.molbertssaldejums.lv

Saldējumus tirgo 0,5l stikla burciņās ar metāla vāku.

Pēc iztukšošanas burciņa jāizskalo un pie nākamā pirkuma jāatgriež kurjeram vai veikalā. Tā tiek izmazgāta, sterilizēta un atkārtoti uzpildīta.

Par katru atgriezto burciņu ar vāciņu un etiķeti, tiek piešķirta atlaide nākamās saldējuma burciņas iegādei.

Dzīves cikla beigās šis iepakojums ir otrreizēji pārstrādājams.

«Šī sistēma diezgan labi darbojas. Ik mēnesi atkārtotai uzpildīšanai savācam ap 1000 – 1500 burciņas. Ir arī tādi cilvēki, kas pusgadu krāj un vienā reizē atnes vairākus desmitus burciņu, kad īpašās akcijās par atnesto iepakojumu piedāvājam lielākas atlaides.»

*Edijs Masalskis,
Zīmola «Molberts» radītājs,
Uzņēmuma «Molberts Latvia» īpašnieks un vadītājs*

- Atkārtoti lietojams un lietots iepakojums zīmolam pievilina un ilgtermiņā piesaista klientus, kam svarīgas vides vērtības.
- Šāds iepakojums var būt dārgāks un paaugstināt produkta cenu, tādēļ vērts ieviest atlaidi par iepakojuma atgriešanu vai atkārtotu uzpildīšanu.
- Klientu paradumu maiņu var stimulēt arī ar iespēju produktu iegādāties bez iepakojuma – savā traukā.
- Redzami un skaidri komunicējiet par šādām patēriņa iespējām!

**Eksperts
iesaka**

ILGTSPĒJĪGS IEPAKOJUMS - «NĀC AR SAVU TRAUKU» un ATKĀRTOTA UZPILDĪŠANA

KALVE

COFFEE ROASTERS

*Uzņēmuma publicitātes foto

Kafejnīcās piedāvā «*specialty*» kafiju iegādāties atkārtoti uzpildāmās metāla bundžās vai uzpildīt to jebkurā pircēja traukā.

Atkārtoti uzpildīta kafija («*refill*») ir līdz pat 30% lētāka.

Atnākot ar savu krūzīti, dzērienam tiek piemērota atlaide.

Šis uzņēmums sistēmiski strādā pie ilgtspējas visos tā procesos, gan sadarbībā ar piegādātājiem un klientiem - uzņēmumiem, gan izvēloties energoefektīvākas iekārtas, rūpējoties par darbiniekiem un caurspīdīgu pārvaldību.

Iegūts «B Corp®» sertifikāts un publiskoti darbības pārskati.

Izpēti vairāk šeit:

facebook.com/kalvecoffee

instagram.com/kalvecoffeeroasters/
instagram.com/kalvecoffeeshops/

www.kalvecoffee.com/lv

<https://kalvecoffee.com/lv/pages/atbildiba>

<https://kalvecoffee.com/lv/blogs/jaunumi/kalve-coffees-story-of-the-journey-to-b-corp>

<https://kalvecoffee.com/lv/pages/darbibas-parskats>

ATKĀRTOTI LIETOJAMAS, PIELĀGOJAMAS AUTIŅBIKSĪTES - “DOOPSIS”

doopsis

“Par sausiem dupšiem un tīru vidi!”

Bērna pirmā dzīves gada laikā tiek izlietotas aptuveni 2,5–3 tūkstoši vienreizlietojamo autiņbiksīšu...

IDEJA UN MOTIVĀCIJA

“Kad meklēju ideju uzņēmējdarbībai, skatījos, kur man ir kāda problēma, ko varu risināt? Tajā brīdī nupat biju kļuvusi par mammu un sapratu, ka Latvijā nebija šādu – atkārtoti un ērti lietojamu - autiņbiksīšu.”

IETEIKUMI UN SECINĀJUMI

Nav jābūt tēmas meistaram – meklē un mēģini!

- “tīklojies” ar ekspertiem
- uzlabo gatavus modeļus
- uzticies profesionālim (darbinieki vai ārpalpojumi)

*Linda Dambeniece-Migliniece
“Doopsis” īpašniece*

AUDUMS

- ✓ mazgājamās
- ✓ atkārtoti lietojamās
- ✓ modulārs dizains
(dzimšana → podiņš)

AUTIŅBIKSĪTES

ATGRIEZUMI = BLAKUSPRODUKTI

Lacītes

Maisiņi

Zīdaiņu čībiņas

Krūštura ieliktņi

Aprūpes paladziņi

Sieviešu higiēnas paketes

doopsis

facebook.com/doopsisdoopsis

instagram.com/doopsisdiapers

www.doopsis.com

ATKĀRTOTI LIETOJAMAS, PIELĀGOJAMAS AUTIŅBIKSĪTES - "DOOPSIS"

PIELĀGOŠANĀS UN ATTĪSTĪBA

- Ja nav pieejams Latvijā ražots materiāls, saīsini piegādes ķēdi, pērkot no ražotāja.
- Veicinot preces pieprasījumu, ilgtermiņā veicini pieprasījumu pēc materiālu ražošanas vietām lokāli.
- Papildini individuālās bezatkritumu preces (pirkums) ar koplietošanas pakalpojumu (noma)

BRAUC UZ TIRDZIŅIEM, pat, ja produkts nav gatavs - iegūsi tūlītēju atgriezenisko saiti "bez filtriem"!

- "Esi gatavs aizstāvēt produktu un izglīto klientu!"
- Iesaisti savu un lietotāju pieredzi, piemēram, blogs mājaslapā, kopiena, meistarklases

PIEDĀVĀ CITU PIEVIENOTO VĒRTĪBU

- iespēja aptaustīt, iegādāties uzreiz
- unikāli latviešu mākslinieču dizaini
- atbalsts vietējai uzņēmējdarbībai

Linda Dambeniece-Migliniece
"Doopsis" īpašniece

APRITĪGS BIZNESA MODELIS – GLEZNU NOMA

Patrīcija Raven
Māksliniece un
“Riga Raven Gallery” īpašniece

BIZNESA KLUBĀ ATKLĀTS IDEJAS POTENCIĀLS

«Gleznošana man iepriekš bija tikai prieka pēc, bet, iestājoties tīlošanas klubā «BNI Latvija», vērsu savu ideju - iznomāt gleznas, par biznesu. Reiz gleznas izvietuju kluba biedres birojā. Viņa man pajautāja, vai es darbus arī iznomājos. Kāpēc ne?!»

MĀKSLA KĀ PAKALPOJUMS

- + Sajust gleznu pirms iegādes.
- + Ļauties pārmaiņām videi draudzīgāk un bez finansiālas nožēlas.
- + Nedomāt, kā uzglabāt neizmantotu mākslas kolekciju.

«Māksla mēdz būt emocionāls pirkums, kas pēc tam neapmierina. Māksliniekam savs intelektuālais darbs ir tuvs, negribas, lai tas kaut kur mētātos nenovērtēts.»

«Sabiedrībā aizvien vairāk ir šī nomas tendence. Tā ļauj būt brīviem – neapaugt ar mantām, videi draudzīgi mainīt interjeru, kad tas apnicis vai mainīta dzīvesvieta.»

APRITĪGS BIZNESA MODELIS – GLEZNU NOMA

DIGITALIZĀCIJA - Virtuāla mākslas galerija ļauj ietaupīt.

IECERES PAR SINERĢIJU

- Kāda uzņēmuma telpās iekārtot «*showroom*», lai klients varētu darbus apskatīt pirms nomas.
- Nomā piedāvāt arī citu mākslinieku darbus.

IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI:

- **Auditorijas izglītošana** - «*Latvijā gleznu noma vēl ir iedīglī, daļa sabiedrības ir skeptiska. Tomēr biznesa videi šī ideja patīk.*»
- **Sabiedriskās telpas un iestādes mākslu vēlas bez maksas**, bez ieinteresētības vai informatīvā atbalsta māksliniekam.
- **Gleznu bojājumi nomas laikā** – darbus novērtēt mākslas ekspertam un atbilstoši paredzēt apdrošināšanas maksu.
- **Ideju kopēšana un konkurence** – esi redzams, bet pasargāts!

facebook.com/patricijaravenartist

instagram.com/rigaravengallery

www.gleznunoma.com
www.rigaravengallery.com

Patrīcija Raven "PALI"

IETEIKUMI:

- **Aizsargā idejas ar patentiem!**
- **Rezervē interneta domēnus!**
- **Izmanto oriģinālas mārketinga metodes** –
«*Es apgleznoju savu auto un ar to piedalījos Rīgas svētku parādē.*»
- **Trenējies pitchot**, piemēram, 30 sekundēs tā, lai kāds tavu ideju varētu ieteikt tālāk.
- **Tīklojies ar citiem uzņēmējiem** – biznesa klubi apvieno biznesa lēmumu pieņēmējus, ar kuriem ideju testēt, kam prasīt padomu un kuri bieži piedāvā sadarbības iespējas!

RESURSU BEZATLIKUMU IZMANTOŠANA UN «ZAĻAIS» TŪRISMS – «JĒRU KLUBS»

«Mūsu pusē aitas tusē»

«Man patīk izdomāt un radīt! Paskatīties uz mūsu loloto aitu no visiem skatu punktiem. Kādi ir mūsu produkti? Kādi rodas atlikumi? Ko ar tiem varētu darīt?»
(Ilze Mitāne, «Jēru klubs» saimniece)

GAĻA

- gaļas izstrādājumi - ēdināšana
- subprodukti - suņu barošana

AITĀDA

DZĪVNIEKU APSKATE, MĪĻOŠANA

TAUKI

- ziepes
- putnu barības bumbas

VILNA (ik gadu)

- jēldzija - filcēšana
- dzija - krāsošana augos
- granulas - dārzkopība

RESURSI RADA IDEJAS

- Aitu izmitināšana bijušā kolhoza kluba telpās, ne jaunas kūts celtniecība.
- Tūrisma piedāvājums aitikopības tēmā, tradīcijās (folklora, radošās meistarklases).
- Oriģinālās vietas raisītās idejas – «Jēru kluba kino», meditācijas ar aitām, naktsmītnes, pasākumu vieta u.c.

facebook.com/jeruklubs

www.jeruklubs.lv

jeruklubs@gmail.com

«Mūsu apmeklētāji ir sajūsmā par praktisku suvenīrproduktu - pāri nepaliek.»

<https://www.facebook.com/share/v/1DCV6uzozJ/> (5:43 min) - video par vilnas granulām

RESURSU BEZATLIKUMU IZMANTOŠANA UN «ZAĻAIS» TŪRISMS – «JĒRU KLUBS»

Ilze Mitāne,
«Jēru klubs» saimniece

«Sākumā mēs staigājām ar pierakstu kladītēm aiz pieredzējušiem aitikopjiem. Vēl tagad konsultējamies ar mūsu vetārsti, kas pati ir aitkope.»

IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI:

- Lauksaimniecības nozarē raksturīgi «kāpumi» un «kritumi», gadalaiku ietekme.
→ Produktu dažādība, tūrisma pakalpojumi palīdz tikt pāri grūtībām.
- Pakāpeniska attīstība, lai neuzņemtos kredītsaistības, nekļūtu rūpnieciski.
→ Palielinot apjomus, izvēles būs neizbēgamas, bet pagaidām izmantojam projektu atbalstu.
- Piemērota aprīkojuma izvēle, uzsākot ko jaunu.
→ Noīrēt izmēģinājumam vai sadarboties ar kādu, kam jau ir iekārta (pakalpojums)?

IETEIKUMI:

- Lepojies ar videi draudzīgo pieeju – cilvēkiem patīk, ka nešķērdējam resursus!
- Saskati vietas un citu tavu resursu potenciālu!
- Esi radošs – izmēģini, attīsti, dažādo piedāvājumu!
- Mācies no pieredzējušiem darītājiem!
- Apgūsti darot un analizējot padarīto!
- Sadzirdi klientu pateikto!

Zaļais
sertifikāts

youtube.com/watch?v=WkhHjkdFxdw

ILGTSPĒJAS PRAKSES 3 LĪMENOS - «MADARA Cosmetics»

“Ilgtspēja ir domāšanas veids, nevis ideālais galamērķis”

RESURSU TAUPĪBA UN INOVĀCIJAS

- «Padomā, kur ir kāda problēma, kur resursi tiek izšķiesti, kur tos varētu ietaupīt? Domāšana par ilgtspēju noved pie inovācijas! Kosmētikas nozarē inovācijas ir ļoti pieprasītas, īpaši eksportā.»
- Produktu inovācijām iespējams piesaistīt atbalstu.
- Samazinot resursu (elektrības, ūdens, atkritumu) patēriņu uzņēmuma procesos, samazināsi izmaksas.

Tas īpaši atspaidos, kad palielināsi ražošanas apjomus.

Arī lielākas investīcijas (piemēram, elektroiekārtu nomaiņa pret taupīgākām) ātri atmaksāsies.

IZAICINĀJUMI

- Iet «pa priekšu laikiem» reizēm ir sarežģīti.
 - Ilgtspējīgie risinājumi mēdz būt pētījumu līmenī, bez iespējas saražot rūpnieciski.
- Piemēram, sēņu micēlija iepakojumus ražotājs nespēja nodrošināt rūpnieciski.
- Var pietrūkt pasūtījuma apjoma, lai alternatīvos risinājumus ieviestu.
- «Greenwashing» (zaļmaldināšana): «Reizēm konkurentu tūbiņas zaļā krāsā nav nemaz tik «zaļas».»
 - Mūsdienu dzīves ātrumā patērētājam var pietrūkt laika, lai pārlicinātos par produkta ilgtspēju.
- Svarīgas uzticamas sertifikācijas sistēmas un izglītošana.

MÁDARA
organic skincare

Anete Vabule
MADARA Cosmetics
ilgtspējas direktore

ILGTSPĒJAS PRAKSES 3 LĪMENOS - «MADARA Cosmetics»

- 1 PRODUKTS UN IEPAKOJUMS**
 - Visi ādas kopšanas produkti ir dabīgi un sertificēti (pēc ECOCERT izveidotā COSMOS standarta)
 - 93% augu izcelsmes sastāvdaļu no bioloģiskās lauksaimniecības = ierobežota pesticīdu izmantošana, bioloģiskās daudzveidības sargāšana
 - Augu cilmes šūnu metode – aktīvo sastāvdaļu ieguve bez reto augu plūkšanas, dzīvotņu bojāšanas = bioloģiskās daudzveidības sargāšana
 - Kosmētika bez mikroplastmasas – vulkāniskās smiltis kā skrubis, bez ĢMO
 - Pārstrādājams iepakojums kopš 2006. gada
 - Videi draudzīgāks iepakojums: viegli atdalāmas sastāvdaļas, atkārtoti pārstrādāta plastmasa (okeānā ieskalotie atkritumi) un kartons, augu izcelsmes materiāli
 - Produktu iepakojumu atgriešanas programma zīmola veikalos Latvijā (atlaide nākamajam pirkumam) – sistēma izlieto to iepakojumu šķirošanai un pārstrādei, zīmolam lojāli klienti
 - Sūtījumi kartona kastēs ar papīra pildījumu
- 2 UZŅĒMUMS**
 - Procesu efektivizēšana
 - Caurspīdīga uzņēmējdarbība - ilgtspēja bez zaļmaldināšanas
 - Vietējs, videi un darbiniekiem drošs ražošanas process un atbilstošs atalgojums
 - GHG emisiju kontrole
 - Samazināts elektroenerģijas patēriņš
 - Atbildīga atkritumu šķirošana
 - Sertifikācija = neatkarīga pārraudzība, publisks ilgtspējas ziņojums

COSMOS
NATURAL

COSMOS
ORGANIC

DABĪGS,
SERTIFICĒTS

MĀDARA kosmētika ir sertificēta saskaņā ar starptautisko COSMOS standartu, kas nosaka un uzrauga visu sastāvdaļu iegūšanas, iepakojšanas un ražošanas procesus

PĀRSTRĀDĀJAMS
IEPAKOJUMS

Pamata iepakojums (pudeles, tūbas, flakoni) ir veidoti no pārstrādātiem materiāliem kopš pirmsākumiem - 2006. gada

93%
SERTIFICĒTS
BIOLOĢISKS

93% no mūsu augu bāzes sastāvdaļām (augu eļļas, augu ekstrakti, vaski, sviesti, ziedūdeņi) nāk no bioloģiski sertificētās lauksaimniecības

86%

no ārējā iepakojuma kartona satur pārstrādātu kartonu

ZEMAS CO₂
EMISIJAS

57.69g GHG GĀZU
EMISIJAS

uz katru saražoto produktu (1. darbības joma + 2. darbības joma) 2023. gadā

ESG Report 2023

- 3 KOPIENA / SABIEDRĪBA**
 - Vietējo skolu ekskursijas uzņēmumā
 - Sociāli iekļaujoša darba vide
 - Ikgadējs atbalsts NVO Centrs Marta: nodrošina 400 bezmaksas psiholoģiskās un juridiskās konsultācijas cilvēktirdzniecības un vardarbības upuriem
 - Atbalsts Latvijas slimnīcām: vairāki tūkstoši roku dezinfekcijas līdzekļu un roku krēma (2020)
 - Ziedojumi Ukrainas atbalstam.
 - Sociālie projekti: atbalsts Latvijas sievietēm, kuras skāris krūts vēzis, tēmas aktualizācija mākslā.
 - Vides izglītības projekti: «Mīlas vēstule no okeāna» - kampaņa par atbildīgu patēriņu un skaistumkopšanas industrijas ietekmi uz vidi

Izpēti «MĀDARA» ilgtspējas pārskatu (skatīt QR kodu) un iedvesmojies uzlabojumu idejām!

ILGTSPĒJAS PRAKSES 3 LĪMENOS - «MADARA Cosmetics»

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

- «Vieglāk tiem, kas uzreiz attīsta uzņēmumu ilgtspējas vērtībās! Grūtāk, ja jāpielāgo esošais.»
- «Ilgtspējīga uzņēmuma cilvēcīgā, sociāli un videi draudzīgā vide piesaista darbiniekus, kas ir lojāli un kam ir svarīgas uzņēmuma vērtības.»
- «Nenovērtējiet par zemu darbinieku potenciālu – viņi ir milzīgs resurss! Ikdienas darbā, darbinieki ievēro uzlabojumu iespējas. Ja uzņēmums ir atvērts un aicina idejas izteikt, daudz vieglāk atrast un ieviest risinājumus.»
- «Domā ne tikai par to, kā klientiem patiks produkts, bet arī par to, kā tu, kā uzņēmējs un uzņēmums, vari padarīt pasauli labāku.»

MÁDARA
organic skincare

*Uzņēmuma
publicitātes foto

**Eksperts
iesaka**

facebook.com/madaracosmetics

instagram.com/madaracosmetics

madaracosmetics.com/lv

**5 LIETAS, KO APSVĒRT
ILGTSPĒJĪGĀKAI UN DABAI DRAUDZĪGĀKAI DZĪVEI**
praktiski ieteikumi, kā saudzēt vidi un veselību, atbildīgi
iegādājoties kosmētikas produktus.

MÁDARA animācijas īsfilma «Mīlestības vēstule no okeāna»
(02:01 min, En) (skatīt QR kodu)

4. PROJEKTA «VIDEI DRAUDZĪGS NĀKOTNES UZŅĒMĒJS!» PIEREDZE

<u>Projekta īstenošanas periods un mērķauditorija</u>	53
<u>Projektā īstenotā pedagoģiskā metode</u>	54
<u>Projekta statistika</u>	56
<u>Pateicība uzņēmumiem, kas uzņēma jauniešu ekskursijas</u>	57
<u>Jaunieši dalās pieredzē – kā tu iedomāties sava produkta vai pakalpojuma ideju?</u>	58
<u>Jaunieši dalās pieredzē – ieteikumi, meklējot ideju un motivāciju</u>	59
<u>11 ilgtspējīgu biznesa ideju konkursa finālistu analīze</u>	60
<u>Ekspertu viedoklis – projekta rezultātu spēks</u>	71
<u>Ekspertu viedoklis – vieta uzlabojumiem</u>	72

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

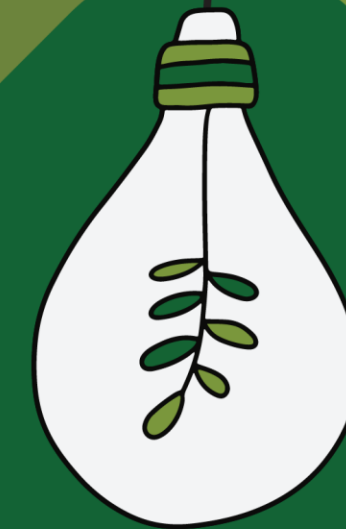
PROJEKTA ĪSTENOŠANAS PERIODS

04.2024. - 05.2025.

250 jaunieši no 8 izglītības iestādēm
no Valmieras novada, Cēsu novada,
Limbažiem un Smiltenes

- **Pamatskolas 8. un 9. klašu skolēni.**
- **Vidusskolas 10., 11. 12. klašu skolēni.**
- **Profesionālo vidusskolu vai
tehnikumu 1., 2., 3. kursa audzēkņi.**

*Vecumā no 13 līdz 25 gadiem,
 piedalās mācību uzņēmumu aktivitātes,
mācās vidusskolas uzņēmējdarbības novirziena klasēs un
mācību procesa ietvaros izstrādā projektus,
radot inovatīvus risinājumus.*

- Valmieras tehnikums
- Valmieras Viestura vidusskola
- Valmieras Pārgaujas Valsts ģimnāzija
- Valmieras Dizaina un mākslas vidusskola
- Vidzemes Tehnoloģiju un dizaina tehnikums
- Smiltenes vidusskola
- Kocēnu pamatskola
- Limbažu vidusskola

**Projektā
piedalījās:**

PROJEKTĀ ĪSTENOTĀ PEDAGOĢISKĀ METODE

1

Izglītojošas ievadnodarbības skolās.

5 semināri par aprites ekonomiku, produkta ilgtspēju, patēriņa samazināšanu un cilvēka darbības ietekmi uz dabu un vidi. Nodarbības vadīja nozares eksperti un projekta vadītāji.

2

Ekskursijas pie uzņēmējiem.

Tikāties ar uzņēmējiem, kuri pielieto aprites ekonomikas principus savā ikdienas darbā (labās prakses piemēri novados). Pieredzes apmaiņa tiešsaistes pasākumā.

3

Radošās darbnīcas.

“Ražo, lieto, pārstrādā!” Valmieras koprades darbnīcā DARE.

4

Ideju ģenerēšanas darbnīca (grupu darbs).

Kā savu skolēnu mācību uzņēmumu uzlabot, pārveidot vai vedot no jauna, balstoties uz aprites ekonomikas un ilgtspējas principiem, un ievērojot ekoloģiskās pēdas nospiedumu. Konsultācijas ar ekspertiem.

5

Uzņēmumu ideju pičs.

Prezentācijas tiešsaistē.

6

Projekta noslēguma konference “Ražo, lieto, pārstrādā!”

Pieredzes apmaiņa, grupu darbi, diskusijas, prezentācijas. Prezentēti un novērtēti 10 labākie ideju piči par aprites ekonomikas principu ieviešanu esošā vai topošā skolēnu mācību uzņēmumā.

7

Digitālā bukleta izstrāde

Konsultācijas ar pedagogiem, jauniešiem, uzņēmējiem.
Informācijas avotu apkopošana.

VIDEI DRAUDZĪGS NĀKOTNES UZŅĒMĒJS!

Projekta noslēguma konference

24. aprīlis | 10.00 - 15.30 | Valmieras tehnikums
(Vadu iela 3, Valmiera)

MODERATORS:
Lauris Zalāns

PIEREDZES STĀSTS:
Inta Plūmiņa
AS "Swedbank"

IEDVESMAI:
Darbnīca DARE
Pirmie soļi ilgtspējā

PROJEKTA NOSLĒGUMA KONFERENCĒ

APBALVOTAS 3 LABĀKĀS KOMANDAS

- **Pieredzes stāsti** "Ieguvumi, startējot skolēnu mācību uzņēmumā".
- Projektā 11 labāko **ilgtspējīgāko biznesa ideju piču** un TOP3 komandu apbalvošana.
- **Digitālā bukleta** "Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs!" prezentācija.

Muzikāls pārsteigums, uzkodas un citas aizraujošas aktivitātes!

ReTV sižets par projektu: <https://www.youtube.com/watch?v=M6ygbC09paE> (4:41 min)

Konferences ieraksts pieejams šeit: <https://www.youtube.com/watch?v=6Ymte40l7ZA>

PROJEKTA STATISTIKA

5 Izglītojoši semināri, sadarbībā ar
“Zero Waste Latvija” | **283 dalībnieki**

Ekskursijas 9 maršrutos pie 22
vietējiem uzņēmējiem | **161 dalībnieks**

Pieredzes apmaiņa platforma Zoom -
par vērtīgākajām atziņām ekskursijās.

24 radošās prototipēšanas darbnīcas
“Ražo, lieto, pārstrāda!” | **252 dalībnieki**

“Ideju piči”
23 komandas

Noslēguma konference ~70
dalībnieki, t.sk. 11 komandas

1 digitālais buklets

PALDIES UZŅĒMUMIEM, KAS PROJEKTĀ UZŅĒMA JAUNIEŠU EKSKURSIJAS!

AS "Cēsu alus"
SIA "ZAAO" Dabas un tehnoloģiju parks "Urda"
AS "Valmieras stikla šķiedra"
SIA "Leg&go"
SIA "Field and forrest"
AS "Stora Enso Latvija"
Autine by John Neeman
SIA "BALTICFLOC"
AS "Valmieras piens"
SIA "V.L.T."
SIA "Bitus Latvia"
SIA "WoodHeart"
SIA "Pavasars"
SIA "VALPRO"
SIA "Fabrika Rauna"
SIA «Valmiermuižas Alus»
Z/S "Zilūži ("Grasbergs")
Cēsu radošais un digitālais kvartāls "Rainis"
SIA "Virte Tehnoloģijas"
SIA "885"
PKS "Straupe"
SIA «AW Latvia» - zīmoli
«Antique wood» un
«Wooden Wall Design»

KĀ TU IEDOMĀJIES SAVU PRODUKTA VAI PAKALPOJUMA IDEJU?

KAS TO IEDVESMOJA?

**Jaunieši
iesaka**

«Mācos tehnikumā par mašīnbūves speciālistu. Pats, kā jaunais mednieks ar diviem medību sunīšiem, saskāros ar likumu, kas pērn stājās spēkā, paredzot, ka suņiem mašīnā jābūt piesprādzētiem tāpat kā cilvēkiem. Tāpēc uzrunāju savus kolēģus un teicu, ka man ir problēma, ko vajag risināt. Tā arī radās šī ideja.»

«Problēmas ar automašīnu parkingā saskādētu auto.»

«No dāvanas, ko taisījām.»

«Ļoti labas radošās domas ar draugu. Risināju savu problēmu, ka nebija kur strādāt.»

«Mums ir tradicionāla uzņēmējdarbības nozare (pārtikas ražošana), bet inovatīvi produkti. Visas produktu idejas sākušās kā savstarpējs joks, izaicinājums.»

«Iedvesmoja Jāņa Kļaviņa raidieraksts «Tava Darīšana»».

«Ekskursija uz ZAAO, kuru piedāvāja "Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs" projekts, iedvesmoja arī DARE komanda.»

«Vēlējāmies attīstīt spēles, bet secinājām, ka bērniem jau ir daudz. Gribējām nomainīt auditoriju. Mamma, kas strādā sociālās aprūpes centrā, parunāja ar kolēģēm un izvirzīja demences problēmu senioru vidū.»

«To iedvesmoja mans tētis, kas izveidoja šādu produktu un lika man aizdomāties par to, ka tādus nevar nopirkt veikalā, vismaz ne par sakarīgu cenu.»

«Mana klasesbiedra prezentācija»

**Jaunieši
iesaka**

"Daudzi mazie uzņēmumi, kas tika redzēti "Raiņa kvartālā", bija izveidojušies pateicoties hobijs, ko cilvēki dara brīvajā laikā"

"Idejas nenāk uzreiz, tās rodas brīdī, kad meklē risinājumu."

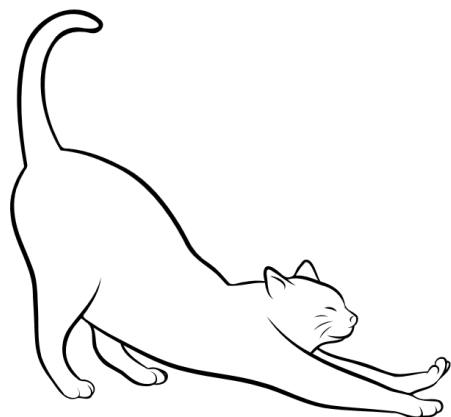
"Veido produktu ar mērķi, kaut ko, kas tev vai sev zināmajiem ir radījis problēmas."

MEKLĒJOT IDEJU UN MOTIVĀCIJU...

"Katru ideju var uzlabot līdz brīdim, kad tā ir perfekta, un pat tad, ja tā nav pilnvērtīga."

"Nebaidies mēģināt, neviena ideja nav nerealizējama, galvenais ir sākt un ticēt saviem spēkiem."

"(...) sākt kaut ar pašu mazāko un visu laiku virzīties uz priekšu un darīt. Ja arī kaut kas nesanāk, paiet dažus soļus uz atpakaļu, nevajag padoties un darīt tālāk atkal."

KAĶA SAPNIS
kartona kaķa skrāpeklis

Produkts - KARTONA KAĶA NAGU SKRĀPEKLIS

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Ideja risina problēmas:

- Kaķi bojā dārgas mēbeles, skrāpējot tās.
- Lielākā daļa skrāpekļu nav videi draudzīgi.
- Nepieciešami droši, kaķiem pievilcīgi materiāli u.c.

Izgatavots no 100% otrreiz pārstrādāta kartona.

Palīdz aizsargāt mēbeles no bojājumiem un skrāpējumiem.

Viegls, pārnēsājams un lieliski iederas jebkurā interjerā.

Ideāla izvēle atbildīgiem mājdzīvnieku īpašniekiem.

Drošs un pievilcīgs gan kaķim, gan saimniekam.

Videi draudzīgs risinājums apvieno dizainu un ilgtspēju.

SMU publicitātes materiāli

SMU «Kaķa sapnis»
Limbažu 3. vidusskola
[Reklāmas video](#)

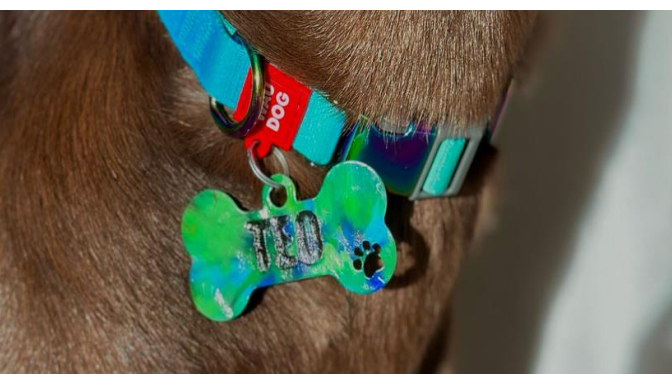
@smukakasapnis
SMU Kaķa sapnis

- ✓ Produkts, kas paildzina mēbeļu un interjera lietošanas ilgumu
- ✓ Abpusēji lietojams dizains = ilgāks produkta dzīves cikls
- ✓ Cita uzņēmuma atkritumu kartona pārstrāde dzīvnieku (un mēbeļu) labturības produktā = uzņēmumu simbioze
- ✓ Roku darbs + koprades darbnīcas ražošanas iekārtu izmantošana
- ✓ Ilgtspējīgs iepakojums – viens materiāls (papīrs), atkārtoti izmantojams, pēc tam pārstrādājams vai kompostējams

Produkts – AKSESUĀRI NO DZĒRIENU IEPAKOJUMA KORĶĪŠU PLASTMASAS

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

SMU publicitātes materiāli

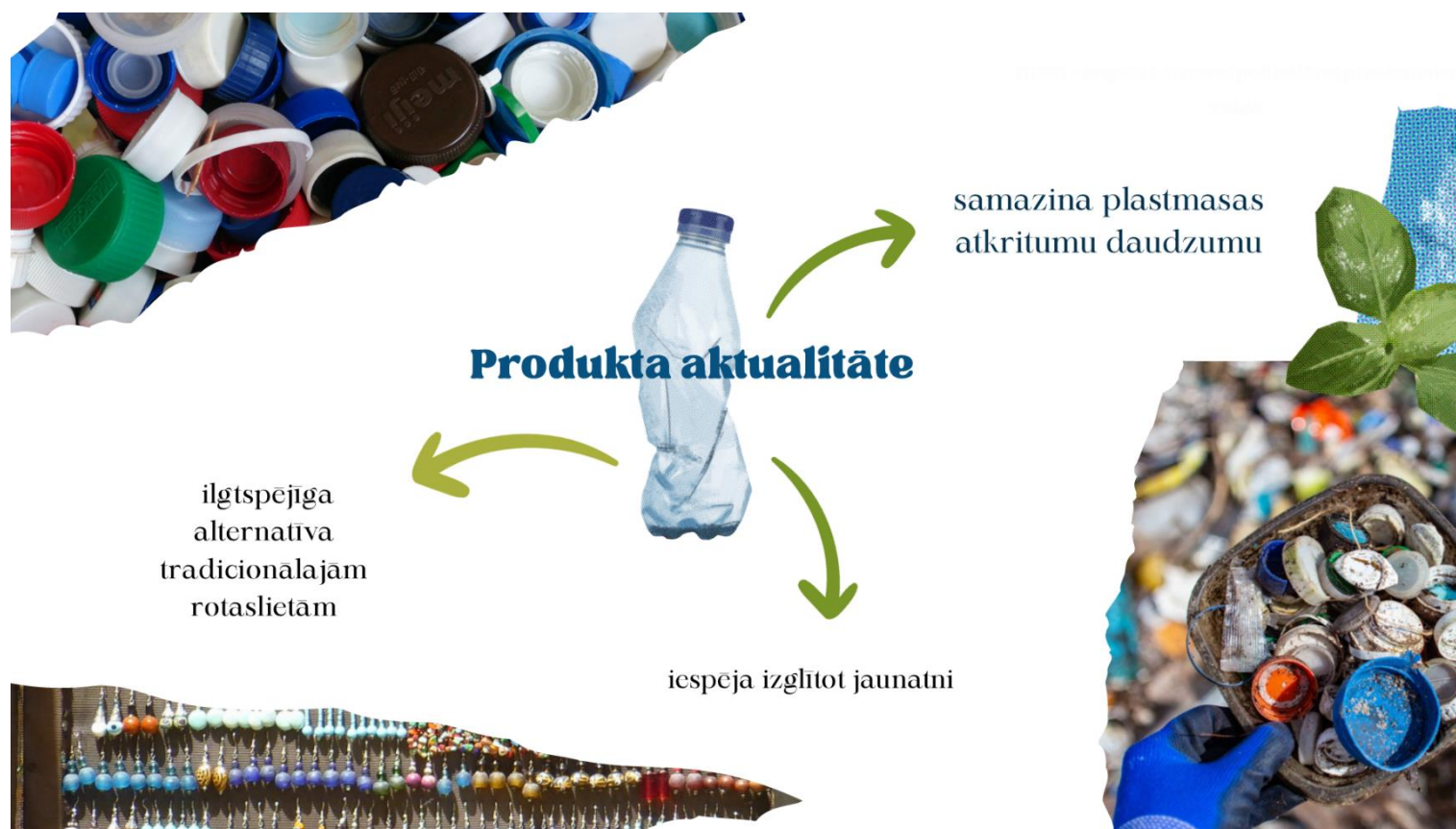
Komanda «ReCover»
Valmieras Pārgaujas
Valsts ģimnāzija

/recoverhdpe

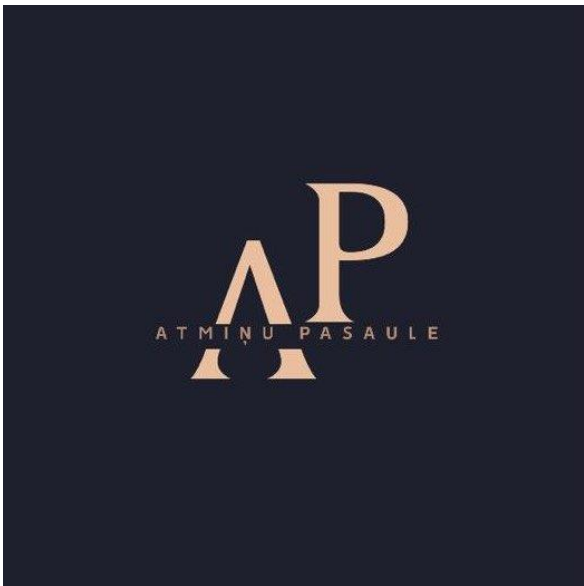
/Recover Hdpe

- ✓ HDPE plastmasas radoša pārstrāde modes aksesuāros – produktos ar pievienoto vērtību (*upcycling*)
- ✓ Uzņēmuma ZAAO, koprades darbnīcas DARE esošu iekārtu izmantošana = simbioze
- ✓ Ilgtspējīgs iepakojums – viens materiāls (kartons), atkārtoti izmantojams, pēc tam pārstrādājams vai kompostējams
- ✓ Atbildīga attieksme – ievēro un popularizē darba drošību, investē atbilstošā aprīkojumā

Eksperti iesaka:

- Metodi un sadarbības izmantot, turpinot attīstīt sabiedrībai nozīmīgus produktus, piemēram, kontaktu piekariņus pie mājdzīvnieku siksnīnām, pedagoģiskos materiālus skolām u.c.
- Pilnveidot argumentus un komunikāciju par produkta «ilgtspēju» - tā nav produkta spēja izturēt apkārtējās vides faktorus (mitrumu, temperatūras svārstības u.tml.).

Produkts – ATMIŅAS STIMULĀCIJAS SPĒLE SENIORIEM UN DEMENCES SKARTIEM CILVĒKIEM

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

«Statistika rāda, ka Latvijā ar demenci slimo 8500 cilvēku.
Aptuveni 44 miljoni cilvēku pasaulē dzīvo ar demences diagnozi.»

SMU publicitātes materiāli

Ideja risina problēmas:

- Demences un kognitīvo traucējumu progresēšana
- Sociālā izolācija

- ✓ Sociālās ilgtspējas vērtībās balstīta uzņēmējdarbības ideja.
- ✓ Sadarbība ar vietējām sociālās aprūpes iestādēm produkta testēšanā.
- ✓ Piedāvājums senioriem ar ierobežotām finansēm.
- ✓ Koprades darbnīcas DARE iekārtu izmantošana = simbioze, esošu iekārtu noslodze.
- ✓ Daļa no materiāliem bioloģiski noārdāmi – koks, papīrs.

Ekspertl iesaka:

- Izmantot alternatīvu, videi draudzīgāku iepakojuma veidu. Varbūt izmantot kartona kasti bez plastmasas lodziņa?

SMU «Atmiņu pasaule»
Valmieras tehnikums

/atminu.pasaule

SWEET
FANTASY

Produkts – DABISKS SALDĒJUMS AR INOVATĪVĀM GARŠAS NIANSEM

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

SMU publicitātes materiāli

- ✓ Dabiskas, bioloģiski audzētas izejvielas (z/s "Saulaiņi", pašu vāktas meža, dārza veltes), kas tiek audzētas bez pesticīdu un ķīmisko vielu izmantošanas, produkti bez mākslīgām piedevām.
- ✓ Sociālā atbildība – atbalsts vietējiem lauksaimniekiem, samazinātas ar transportu saistītās ietekmes.
- ✓ Atbildīga ražošana, samazināts pārtikas atkritumu apjoms – no pāri palikušajiem olu baltumiem kā blakusproduktu cep bezē cepumus.
- ✓ Izglītības iestādes ražošanas iekārtu izmantošana = intensīvāka esošu iekārtu noslodze.

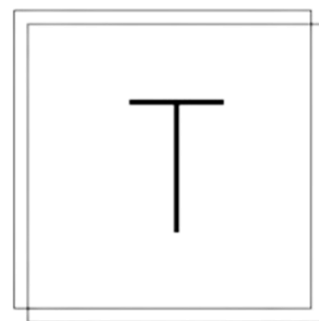
SMU «Sweet fantasy»
Valmieras tehnikums
[/_sweet_fantasyyy](https://www.instagram.com/_sweet_fantasyyy)

sweet.fantasy0@gmail.com

Eksperti iesaka:

- Turpināt meklēt alternatīvus, videi draudzīgus iepakojuma veidus. Varbūt piedāvāt burku depozītu?
- Attīstīt sadarbību ar ēdinātājiem, restorāniem, skolas kafejnīcu?
- Turpināt attīstīt piedāvājumu – jaunas garšu kombinācijas, bezlaktozes saldējums, sorbeti.

TKM

Produkts – ATJAUTĪGS T-KREKLU DIZAINS SABIEDRĪBAI BŪTISKU TĒMU AKTUALIZĒŠANAI

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Dabiska kokvilna
(jauni vai atkārtoti izmantoti T-krekli).

SMU publicitātes materiāli

Dizaini par sociāli aktuālām tēmām.

- ✓ Dzīves cikla pagarināšana ziedotiem tekstila izstrādājumiem, tos apdrukājot vai novirzot labdarībai.
- ✓ Koprades darbnīcas DARE iekārtu izmantošana = simbioze, esošu iekārtu noslodze.
- ✓ Patērētāju iesaiste – urna lietotu T-kreklu vākšanai, apdruka uz atkārtoti izmantotiem T-krekliem ar atlaidi.
- ✓ Centieni izmantot videi draudzīgākus iepakojuma materiālus – pārstrādātu kartonu, bioloģiski noārdāmus maisiņus

Eksperti iesaka:

- Papildināt esošo dizainu kolekciju ar vēstījumiem par vides resursu taupīšanu, atbildīgu patēriņu u.tml. Humoram un labam dizainam ir spēcīgs potenciāls vides izglītībā!
- Klientiem piedāvāt produktu iegādāties bez maisiņa vai maisiņu piedāvāt par atsevišķu samaksu.

SMU «TKM»
Kocēnu pamatskola

/smu.tkm

tkm.valmiera@gmail.com

Produkts – DROŠĪBAS SIKSNAS SUŅU PĀRVADĀŠANAI AUTOMAŠINĀ

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

«Jo katra dzīvnieka dzīvība ir vērtība.»

Ideja risina problēmas:

Kopš 01.07.2024. Dzīvnieku aizsardzības likums nosaka obligātu suņa piesprādzēšanu speciālās somās, būros vai iemauktos, ja tas tiek pārvadāts automašīnā.

= nepieciešams praktisks risinājums mednieku kolektīviem ar suņiem, Valsts institūcijām (policijai, robežsardzei) un citiem suņu turētājiem.

Utilizētu automašīnu drošības jostas

Silikona paliktnis mīkstinājumam

Šuves, klipši

Iecere iestrādāt pulsometru, piedāvāt personalizējamu dizainu

Iecerēta CSDD sertifikācija

SMU publicitātes materiāli

- ✓ Plānota sadarbība ar uzņēmumu «Tolmets», lai iegūtu drošības jostas no utilizētajām automašīnām = jostu atkārtota izmantošana pagarina to dzīves ciklu.
- ✓ Dizaina darbs pie modularitātes – plānots produkts 3 vienā (drošības josta pārveidojama arī kā iemaukti un siksniņa pastaigai līdz auto).

Eksperti iesaka:

- Pagaidām fokuss ir uz lieliem/vidēji lieliem suņiem. Izstrādāt produktus, ko varētu lietot dažādu izmēru suņiem.
- Pievienot atstarojošus elementus papildus drošībai diennakts tumšajā laikā.
- Attīstīt sadarbības ar vēl kādu uzņēmumu, piemēram, papildināt produktu ar pārstrādātas plastmasas piekariņiem ar suņa īpašnieka kontaktinformāciju?

Komanda «EMT Safety»
Valmieras tehnikums

Produkts – QR KODS ĒRTAI SAZIŅAI AR TRANSPORTLĪDZEKĻA ĪPAŠNIEKU

“Lai ir droši un lai ir forši!”

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Ideja risina problēmas:

Steidzama nepieciešamība sazināties
ar klāt neesošu, nepazīstamu
transportlīdzekļa vadītāju, jo

- pazaudēts,
- nevietā novietots,
- bojāts (sadursme)
transportlīdzeklis.

SMU publicitātes materiāli

SMU «Lai ir droši»
Limbažu 3. vidusskola
[Biznesa skiču konkursa video](#)

- ✓ Digitalizēts = (daļēji) dematerializēts informācijas nesējs – nav atkārtoti jāizmanto lapiņas u.tml.
- ✓ Informācijas nesēja noturība dažādos laikapstākļos = ilgāks dzīves cikls

Eksperti iesaka:

- Nodrošināt lietotāju datu kiberdrošību!
- Paplašināt produkta pielietojumu arī citiem sadzīves priekšmetiem, piemēram, čemodāniem, mobilajiem telefoniem, dzīvnieku siksnīņām, varbūt pat T-kreklu apdrukai (iepazīšanās nolūkos)?

/lai_ir_drosi

drosiunforsi@gmail.com

Produkts – INOVATĪVI PĀRTIKAS PRODUKTI NO ĶIRBJIEM

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Ķirbju pesto

Ķirbju zefīri

Ķirbju sukādes

Ķirbju makaroni

Ķirbju sīrups

SMU publicitātes materiāli

- ✓ Vietējās izejvielas – atbalsts vietējiem lauksaimniekiem, samazinātas ar transportu saistītās ietekmes.
- ✓ Atbildīga ražošana, samazināts pārtikas atkritumu apjoms – sēklas un miziņas tiek maltas citam lietojumam.
- ✓ Veselīgāka izvēle – samazināts cukura daudzums.
- ✓ Izglītības iestādes ražošanas iekārtu izmantošana = intensīvāka esošu iekārtu noslodze.
- ✓ Daļēji videi draudzīgs iepakojums – pesto stikla burciņās.

Eksperti iesaka:

- Turpināt meklēt alternatīvus, videi draudzīgākus iepakojuma veidus sukādēm.
- Varbūt piedāvāt burku depozītu? Tas ļautu klientu piesaistīt ilgtermiņā.
- Attīstīt sadarbību ar ēdinātājiem, restorāniem.

SMU «KAPAR»
Valmieras tehnikums

/smu_kapar

/Smu Kapar

Produkts – MODULĀRAS, PERSONALIZĒJAMAS KOKA LEĻĻU MĀJAS

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Rada ilgstošas atmiņas

Izgatavotas no
nekrāsota finiera

SMU publicitātes materiāli

Iespēja nokrāsot, personalizēt
pēc savas gaumes – attīsta
radošumu un individualitāti

Variējams izmērs

Iespējams pasūtīt unikālu
modeli pēc skices

Ideja risina problēmas:
Latvijā ražotas leļļu mājas piedāvā
ļoti maz, bet ievestās lielākoties ir
izgatavotas no plastmasas.

«Ideja ar neierobežotām
attīstības iespējām!»

SMU «TAHouseCraft»
Valmieras Dizaina un mākslas
vidusskola

/ta_housecraft

tereze-darta.ozola@valmiera.edu.lv

- ✓ Bioloģiski noārdāms, vietējs materiāls, kas ļauj novērst plastmasas atkritumu rašanos.
- ✓ Kvalitatīvs, izturīgs produkts, iespēja iegādāties atsevišķas detaļas = ilgāks dzīves cikls.
- ✓ Dizains ir pēc iespējas kompaktāks, lai netērētu daudz materiālu.
- ✓ Ražošanai izmanto materiāla atgriezumus un no to atgriežumiem izgatavo mazākās leļļu interjera sastāvdaļas.
- ✓ Koprades darbnīcas DARE iekārtu izmantošana = simbioze, esošu iekārtu noslodze.
- ✓ Sapakots pēc iespējas kompaktāk, lai būtu mazāks iepakojums.
- ✓ Ilgtspējīgs iepakojums – viens materiāls (papīrs), atkārtoti izmantojams, pēc tam pārstrādājams vai kompostējams + dabiska aukla un neliela «paldies» lapiņa.

Eksperti iesaka:

- Piedāvāt paraugus bērnu preču veikaliem?
- Izstrādāt savstarpēji savietojamus papildus produktus, pielikumus, piemēram, leļļu dārza mājiņu, garāžu utt.
- Sadarboties ar interjera un dizaina arhitektiem?
- Izstrādāt modulāru leļļu māju, kas var tikt transformēta citā sadzīves priekšmetā, piemēram, bērnu taburetē?

Produkts – DABISKAS ZIEPES FILCĒTĀ APVALCIŅĀ

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

SMU publicitātes materiāli

- ✓ Dabiskas, bioloģiski noārdāmas sastāvdaļas – ziepju masa bez smaržvielām un konservantiem, ēteriskās eļļas, dabīgā vilna, ūdens.
- ✓ Vilna = atjaunojamais resurss, kā nocirpšana nerada kaitējumu dzīvniekiem.
- ✓ Roku darbs, netiek izmantotas energoietilpīgas iekārtas.
- ✓ Ilgtspējīgāks iepakojums – no plastmasas maisiņiem un kartona kastītēm ar plastmasas lodziņiem uzņēmums pārgājis pie 100% kartona iepakojuma, kas ir atkārtoti izmantojams, pēc tam pārstrādājams vai kompostējams.
- ✓ Informē klientus par videi draudzīgākām izvēlēm.

SMU «Filci»
Smiltenes vidusskola
[filci JAL SMU katalogā](#)

Eksperti iesaka:

- Izstrādāt vairākkārt uzpildāmus filcētas vilnas maisiņus.
- Izmantot vietēji audzētu vilnu?
- Mazināt mārketingam izmantotās iepakojuma daļas (bukletiņi, vizītkartes, uzlīmes), uz produkta izvietojot QR kodu?
- Klientiem piedāvāt produktu iegādāties bez maisiņa vai maisiņu piedāvāt par atsevišķu samaksu.

/filci.ep

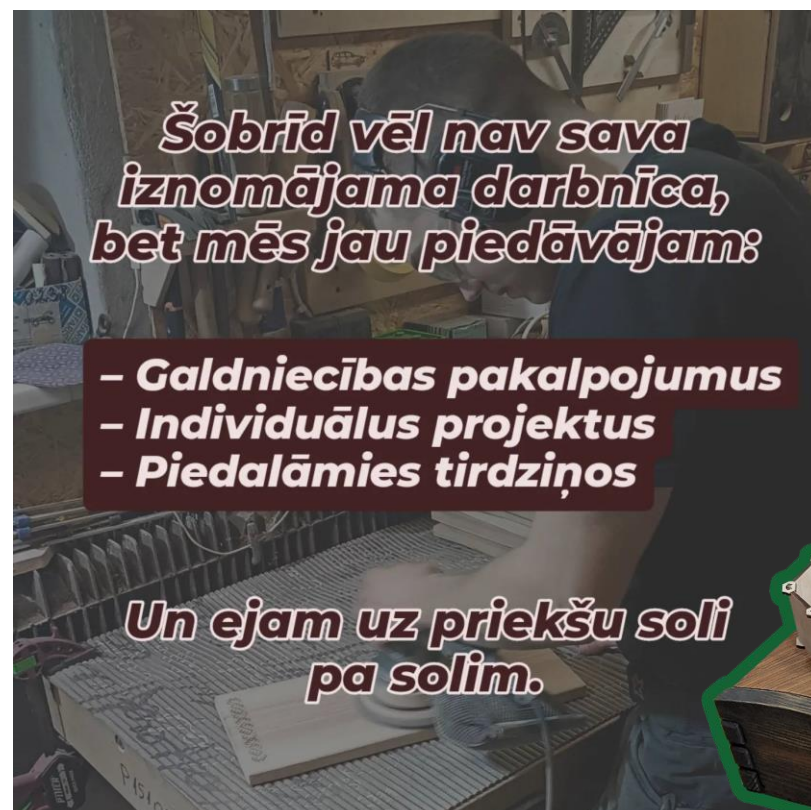

Pakalpojums – KOPIENAS GALDNIECĪBAS DARBNĪCA Produkti – DIZAINISKI KOKA IZSTRĀDĀJUMI

ILGTSPĒJĪGU
BIZNESA IDEJU
KONKURSA FINĀLISTS

Ideja risina problēmas:

- Darbavieta jauniešiem profesionāļiem.
- Nav vietas, kur amatieriem apgūt kokapstrādi.
- Nevar atrast unikālus koka izstrādājumus par pieejamu cenu.

SMU publicitātes materiāli

«Iedomājieties vietu, kur cilvēki ne tikai pērk mēbeles, bet paši iemācās tās izgatavot. Vietu, kur kokapstrāde kļūst par kopienu.»

«Mūsu darbnīca būs vieta, kur rodas zināšanas, draudzība un vērtība.»

- ✓ Izmanto vietējus, dabīgus materiālus – Latvijas saplāksni, masīvkoku un dabīgās eļļas.
- ✓ Atbildīgs resursu patēriņš – lielāku produktu ražošanas atkritumi kļūst par mazajiem produktiem.
- ✓ Produkcija bez lieka iepakojuma.
- ✓ Aprites principos balstīts biznesa modelis – kokamatniecības / labošanas prasmju nodošana (meistarklases, kursi), darbnīcas noma citiem galdniekiem
- ✓ Optimāla esošu telpu un iekārtu noslodze.

Eksperts iesaka:

- Sadarboties ar pašvaldībām, biznesa atbalsta struktūrām, meklējot piemērotas telpas un iegādājoties aprīkojumu.
- Piedāvāt klientiem esošu mēbeļu un koka izstrādājumu restaurācijas nodarbības.
- Tikloties ar vides, aprites, kopienas tēmās aktīvām NVO, iedzīvotāju grupām - aprites ekonomikas projektu potenciāls.

SMU «Viss Kokā»
Vidzemes Tehnoloģiju un dizaina
tehnikums

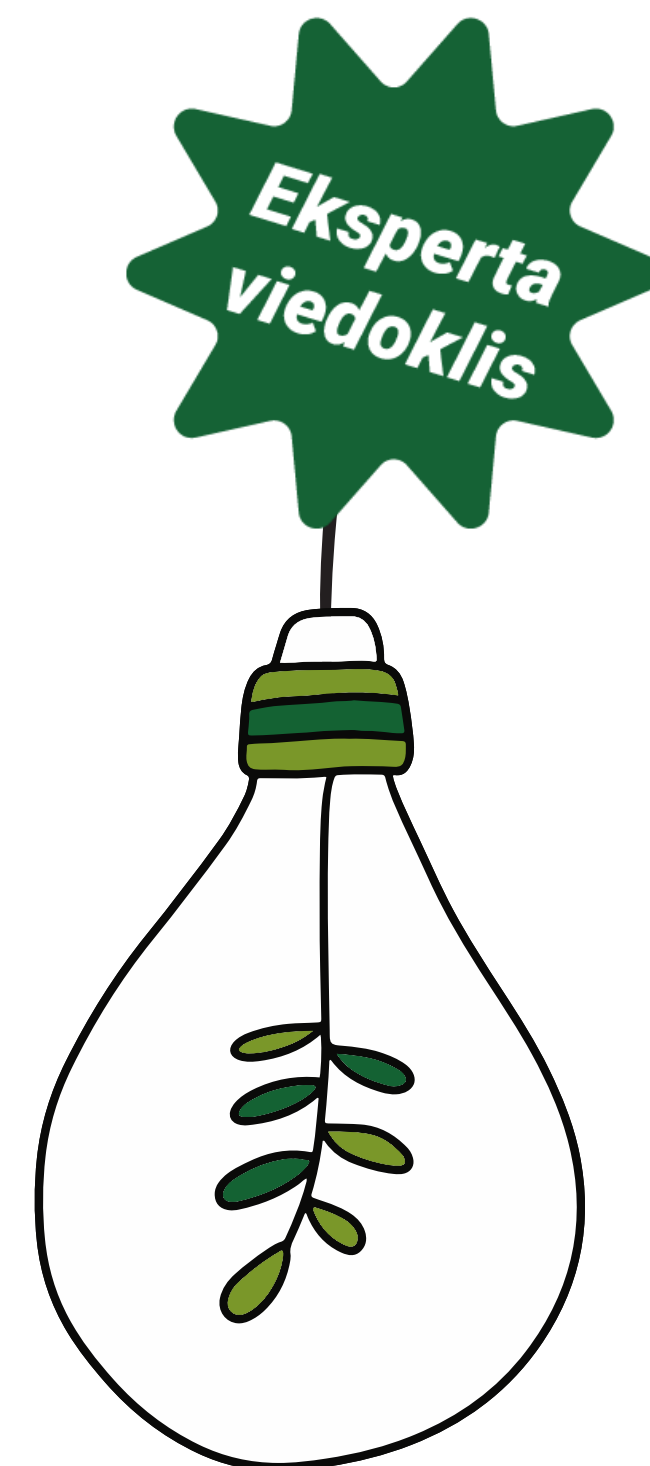
/viss.koka
/Viss koka

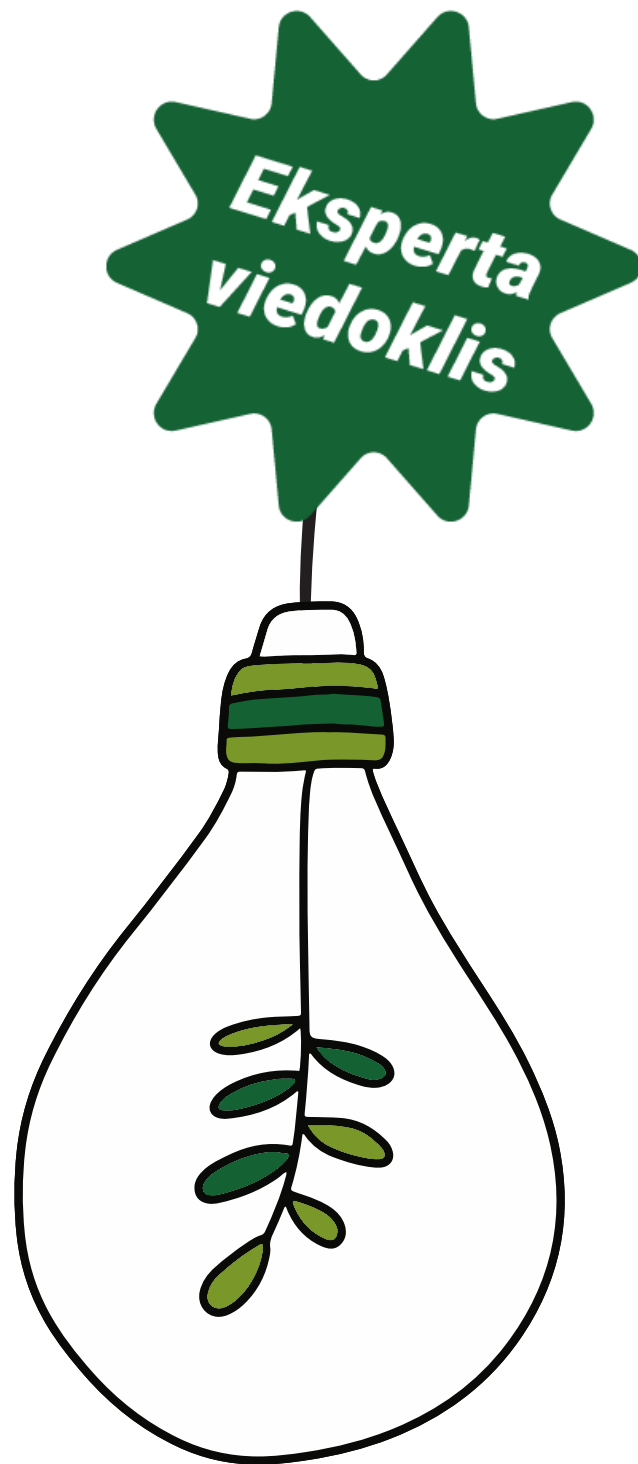
visskoka.cesis@gmail.com
visskoka.darbnica@gmail.com

PROJEKTA REZULTĀTU SPĒKS

- ✓ Tehniskās prasmes + radošums = dizainiskās un garšu **inovācijas**.
- ✓ Videi draudzīgākas jauniešu uzņēmējdarbības idejas attīstītas **dažādās nozarēs un tēmās** (pārtikas ražošana, mode, rotaļlietas, higiēnas preces, komunikācija, mājdzīvnieki, interjers).
- ✓ Izvirzītas **ne tikai produktu, bet arī pakalpojumu idejas**.
- ✓ Atbilde uz **sabiedrības vajadzībām**.
- ✓ **Vietējo izejvielu un resursu izmantošana**.
- ✓ **Dabisku vai otrreizēju materiālu izmantošana**.
- ✓ Visi finālisti **samazinājuši iepakojumu**, vairums izmanto videi draudzīgākus iepakojuma variantus (mono materiāls, papīrs / kartons, bioloģiski noārdāmi maisiņi).
- ✓ **Ekodizains un ražošanas atlikumu pārveide blakus produktos**.
- ✓ **Sinergijas** ar projekta laikā apmeklētajiem un citiem uzņēmumiem, koprades darbnīcu.
- ✓ **Potenciāls savstarpējām sadarbībām** starp jauniešiem (piemēram, piekariņi no pārstrādātiem korķīšiem pie drošajām suņu pavadiņām?).
- ✓ **Motivācija turpināt aizsākto**.

VIETA UZLABOJUMIEM

Turpināt iepazīt un izprast ilgtspējas un aprites jēdzienus, principus!

Dažu ideju integrēšana prasa laiku un treniņu.

Piemēram, sistēmiska visa dzīves cikla pieeja (Kas ar manu produktu notiks pēc lietošanas?), ražošanas telpu un materiālu koplietošana kā daļa no aprites u.c.

Iekļaut ilgtspējas un aprites principus visos uzņēmuma procesos.

Piemēram, tirdzniecības stendu noformējumā izvairīties no plastmasas, neiegādāties jaunu tekstilu apdrukai ar SMU logo u.c.

Padziļināti strādāt pie komunikācijas par ilgtspēju un zaļmaldināšanu.

Piemēram,

- 1) Analizējot savu un citu uzņēmumu prakses, **trenēties noformulēt patiesus, precīzus, faktos balstītus vides komunikācijas argumentus** - aizvietot vispārīgos «dabīgas sastāvdaļas», «ilgtspējīgs produkts» ar konkrēto uzņēmumu raksturojošo «ilgtspējas» praksi
- 2) **Nepārspīlēt.**
- 3) **Izcelt visas apritīgās prakses**, ne tikai iepakojumu vai produkta materiālu.

5. SECINĀJUMI UN IDEJAS – KĀ PALĪDZĒT JAUNIEŠIEM BŪT UZŅĒMĪGIEM UN VIDEI DRAUDZĪGĀKIEM?

Kā raisīt uzņēmējdarbības idejas?

Vai tava ideja padarīs pasauli labāku, ne tikai tirgu lielāku?

Kā palīdzēt attīstīt videi draudzīgu ideju?

Jautājumi idejas uzlabošanai.

Kas motivē jauniešus?

Efektīvas metodes darbā ar jauniešiem

Jauniešu uzņēmējdarbību iedvesmojoša vide

Atbalsts grūtībās

74

75

76

77

80

81

83

84

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

- Apvieno spēkus komandā – ilgtspējība reti ir viena cilvēka darbs.
- Nedomā par “glābt pasauli” – domā par vienu skolu, vienu māju, vienu pilsētu.
- Sāc ar novērojumu, nevis tehnoloģiju – problēma nāk pirms risinājuma.
- Turklāt aprites ekonomikā itin bieži to risina inovatīva sadarbība, esošu resursu gudrs lietojums, nevis jauni «gadžeti».

KĀ RAISĪT UZŅĒMĒJDARBĪBAS IDEJAS?

«Mācību iestādē atbalstām ideju turpinātību – ļaujam jauniešiem attīstīt tālāk jau iepriekš bijušas SMU idejas.»

«Vispirms ļauju ģenerēt vispārīgas biznesa idejas, tad pastāstu par ANO, tās ilgtspējīgas attīstības mērķiem un lieku esošās idejas piesaistīt tiem. Atbilstoši skolēnu mācību virzienam un interesēm, top vai nu vairāk videi draudzīgas, vai sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības idejas.»

Uzdot iedvesmojošus jautājumus

Iesaistīt praktiskās, rotaļīgās aktivitātēs – Lomu spēles (piemēram, “Tu esi klients, viņš – dizaineris”), Prototipēšana (lego, papīrs, digitālie rīki) u.c.

Lietot radošās domāšanas metodes – Smadzeņu vētra (Brainstorming), «Domāšanas cepures» (Edward de Bono), SCAMPER metode u.c.

Meklēt reālas problēmas – Kādas Tavas, Tavu draugu/ ģimenes, zināmo cilvēku, uzņēmumu, pašvaldību situācijas varētu risināt?

Mudināt saskatīt resursus – Ko Tev patīk darīt? Ko Tu proti? Kas Tev labi sanāk? Kādi cilvēki, materiāli, iekārtas ir pieejami? u.c.

Radošumu veicina prieks, humors – ļaut «mulķoties» Idejas prezentēt klasesbiedriem vai ārējiem viesiem

«Risīniet īstas problēmas, piedāvājiēt tiešām vajadzīgus risinājumus. Kad radāt risinājumus, izpētiet, vai ar to neradāt (lielākas) problēmas citā vietā. Jums noteikti izdosies!»

Ieva Kalniņa, Rīgas enerģētiskās aģentūras starptautisko projektu koordinatore

**VAI TAVA IDEJA
PADARĪS PASAULI
LABĀKU, NE TIKAI
TIRGU LIELĀKU?**

**Filtrē ideju pirms
attīstības!**

PRODUKTA VAI PAKALPOJUMA NEPIECIEŠAMĪBA UN IETEKME
Vai mana ideja patiešām risina kādu vides problēmu?
Vai šis produkts/pakalpojums samazina atkritumus,
piesārņojumu vai resursu patēriņu?

Vai tā vietā, lai radītu ko jaunu, varētu **labāk** izmantot esošo?

CILVĒKU PARADUMI UN IETEKME
Kā mans produkts vai pakalpojums palīdz citiem dzīvot videi draudzīgāk?
Vai ideja veicina ilgtspējīgu domāšanu arī citos?
Kāda būs vides ietekme ilgtermiņā, ja manu produktu /
pakalpojumu lietos simtiem cilvēku?

KĀ PALĪDZĒT ATTĪSTĪT VIDEI DRAUDZĪGU IDEJU?

Uzņēmējdarbības idejas uzlabošanai var noderēt refleksija par ideju, izmantojot jautājumus.

Nākamajās bukleta lapās piedāvātas vairākas jautājumu grupas, kas apvienotas tematiski.

Ne katrai biznesa idejai derēs visi piedāvātie jautājumi.

Saraksts nav galīgs - var būt arī citi jautājumi, atbilstoši produkta vai pakalpojuma kontekstam.

Tomēr šie jautājumi ieskicē domu gaitu, kādā jauniešus ievirzīt idejas attīstības posmā.

JAUTĀJUMI IDEJAS UZLABOŠANAI

RESURSI UN MATERIĀLI

- Kādas sastāvdaļas, materiālus man vajadzēs, lai ražotu manu produktu/pakalpojumu?
- Kādas telpas, iekārtas, ražošanas aprīkojumu man vajadzēs?
- Vai manam produktam būs nepieciešams iepakojums (tirdzniecībai, transportam)?
- Kā manus ražošanas materiālus var padarīt videi draudzīgus?

- Vai varu aizņemties, iznomāt, koplietot jau esošu aprīkojumu, bez iegādes? Piemēram, savā vai citā izglītības iestādē, koprades darbnīcā u.tml.?
- Vai varu koplietot telpas? Piemēram, savā vai citā izglītības iestādē, kopstrādes birojā, biznesa inkubatorā u.tml.?

- Cik mans iepakojums ir sarežģīts / no cik sastāvdaļām, materiāliem tas sastāv?
- Varbūt varu izmantot vienkāršāku iepakojumu?
- Varbūt varu piedāvāt savu produktu bez iepakojuma vai atkārtoti uzpildāmā iepakojumā?
- Varbūt varu piedāvāt klientam kādu bonusu, piemēram, atlaidi, ja atgriežas atkārtoti uzpildīt manu produktu tajā pašā iepakojumā?

- Vai šie materiāli, iepakojums ir atjaunojami, pārstrādājami vai vietēji iegūstami (tas mazinās transportu)?
- Vai šos materiālus var aizvietot ar kāda cita uzņēmuma/iestādes/personas ražošanas pārpalikumiem vai atkritumiem?
- Vai šos materiālus ražo videi, veselībai draudzīgā veidā? Kāds tam ir kāds apstiprinājums, piemēram, sertifikācija?
- Kādi pārpalikumi, atkritumi rodas mana produkta / pakalpojuma ražošanas, tirdzniecības, lietošanas laikā?
- Vai tos iespējams mazināt? Kā? Vai tie varētu noderēt kāda cita produkta / pakalpojuma ražošanai (man vai kādam citam uzņēmējam)?

JAUTĀJUMI IDEJAS UZLABOŠANAI

- Vai produkta dizains pieļaus labošanu?
- Kā es to atvieglošu?
- Piemēram, varbūt piedāvāšu klientiem labošanas servisu, nodrošināšu labošanas pamācības (video?) un rezerves daļas?

LIETOŠANAS CIKLS

- Cik izturīgs būs mans produkts?
- Kādu garantiju varēšu nodrošināt?
- Kas notiks ar manu produktu, tā iepakojumu pēc tam, kad to vairs neizmantos?
 - Vai produktu, tā iepakojumu varēs salabot, pārveidot, beigās pārstrādāt?
- Vai produktu varētu izīrēt, koplietot vai pārdot atkārtoti, nevis tikai pārdot vienreiz?

- Vai manu produktu un tā iepakojumu pēc izlietošanas var šķirot un otrreizēji pārstrādāt tā pārdošanas teritorijā?
 - Vai tam ir izveidota piemērota sistēma?

JAUTĀJUMI IDEJAS UZLABOŠANAI

- Vai izmantojam konkrētus, pārbaudāmus faktus? (Nevis «ilgtspējīgs», bet: “izgatavots no 100% novadā audzēta materiāla.”)
- Vai izvairāmies no pārspīlējumiem un nepatiesiem apgalvojumiem?
- Vai produkta būtība atbilst vides vērtībām, ne tikai “zaļai etiķetei”?
(Svarīgs ne tikai iepakojums, bet viss produkta dzīves cikls!)

- Vai izmantojam saprotamu valodu un izglītojam, nevis tikai reklamējam?

- Vai piedāvājam saprotamus skaidrojumus un vienkāršus faktus par izvēles ietekmi, piemēram: “Izvēloties šo variantu, jūs ietaupāt x litrus ūdens”?
- Vai varam piedāvāt padomus, lai produkts ilgāk kalpotu?

- Vai mēs stāstām ne tikai par plusiem, bet arī par ierobežojumiem?
- Vai apsveram iespēju izmantot sertifikātus, zīmes, datu avotus?
- Vai mudinām klientu iesaistīties – piemēram, atgriezt lietoto iepakojumu, balsot par nākamo produktu versiju?

KOMUNIKĀCIJA, IZGLĪTĪBA, ĒTIKA

- Vai mēs godīgi stāstām, cik videi draudzīgs ir mūsu produkts/pakalpojums?
- Kā mēs paskaidrojam klientam, kāpēc šis risinājums ir ilgtspējīgs?
- Kā mēs varam veicināt klienta vides izpratni?
- Kā mēs izvairāmies no zaļmaldināšanas?
 - Kā mēs radām uzticību?

«Kad mums bija SMU, turpināt strādāt ļoti motivēja žūrijas novērtējums, pamanīšana SMU tirdziņos.»

Atzinība un
atgriezeniskā saite

Harizmātiski, aktīvi
pedagogi / mentori

Brīvība kļūdīties un mācīties –
atbalsts pret iekšējo nedrošību un
bailēm no neveiksmes

**Jaunieši
iesaka**

KAS MOTIVĒ JAUNIEŠUS?

Iespēja domāt radoši – idejām
nav griestu, praktiskie šķēršļi
tiks risināti pēc tam

Jēga un iedvesma
«Kāpēc man to vajag?»
un personiska saikne ar ideju

Reāla ietekme –
jēgpilns mērķis = augstāka motivācija

Izaicinājums + iespēja gūt panākumu, bet sev
piemērotā lomā – intraverts prezentācijās un
kontakto ar klientu trenējas pakāpeniski.

*«Dalība šādā projektā bija iespēja
motivēt skolēnus.»*

*«Svarīga projekta redzamība un
apkārtējo novērtējums. Ja ideja laba,
tad apkārtējie mudina nepadoties un
turpināt, kas iedvesmo jauniešus.»*

*«Jauniešiem atgādinu: «Šis darbs
ir vajadzīgs tev! Svarīgi, ko tu caur
to iegūsti un kādas prasmes
iemācies. Ja būs izdarīts darbs,
tad arī (rezultāts) citam būs
vajadzīgs un noderīgs..»»*

**Pedagogi
iesaka**

EFEKTĪVAS METODES DARBĀ AR JAUNIEŠIEM

Metode	Efekts
 Dizaina domāšana (<i>Design thinking</i>)	Attīsta problēmu risināšanu
 Projektu darbs	Māca sadarboties reālos apstākļos
 Vienaudžu mentorings (<i>Peer mentoring</i>)	Jaunieši mācās, analizējot, atbalstot viens otru (pārī vai komandā)
 Spēlošana (<i>Gamification</i>)	Motivācija ar izaicinājumiem, punktiem vērtējumā, konkurenci, «balvām» u.tml.

**Eksperts
iesaka**

Mazi soļi, redzami rezultāti:

- Mini uzdevumi: idejas skice, logo, noteikts prezentācijas slaidis u.tml.
- Ideju apkopošanai piedāvāt vienkāršotas biznesa modeļa kanvas jeb «audeklus» .
- Ātra atgriezeniskā saite = iedrošinājums turpināt.

Refleksija: "Ko es iemācījos?", "Ko darīšu citādi?"

EFEKTĪVAS METODES DARBĀ AR JAUNIEŠIEM

Eksperts iesaka

- Sociālajos tīklos sekojiet vides izglītības organizācijām (idejas skat. sadaļā «Resursi») – tās itin regulāri piedāvā aprites tēmās balstītus hakatonus un ideju konkursus, nodrošina ekspertu, mentoru atbalstu un balvas.

- Pašvaldības ik gadu organizē līdzdalības budžeta grantu konkursus – šī var būt iespēja testēt jauniešu ideju dzīvotspēju.
- Varbūt skolā ir kāda sociāla vai vides problēmātika, kuru varētu izvirzīt kā izaicinājumu iekšējam jauniešu iniciatīvu konkursam? Piemēram, atvēlot nelielu budžetu, kurā jāiekļaujas, lai ieviestu ideju, un paredzot gan žūrijas, gan citu jauniešu balsojumu?

Pedagogi iesaka

- Iesaistīt vecākus jauniešus citu jauniešu žūrijās / izvērtējumos, iepriekš paskaidrojot, pēc kādiem kritērijiem, kā sniegt vērtīgu atgriezenisko saiti.

- Jauniešu mentorēšanai piesaistīt vietējos uzņēmējus un iepriekšējo SMU pārstāvjus. Var noderēt informācija par skolas absolventiem, skolas SMU grupas izveide sociālajos tīklos.

**Pedagogi
iesaka**

*«Lai jaunieši sadzird par
aprites ekonomiku no citām
personām, skolniekiem.»*

*«Vērtīgi tīkloties ar bijušajiem
audzēkņiem un SMU, izmantot šo
resursu ideju iedvesmošanai un
atbalstam.»*

Uzņēmējdarbības atbalsta vides
apmeklējumi – biznesa inkubatori,
vietējās attīstības aģentūras,
cilvēkresursi u.c.

Koprades darbnīcu,
kopstrādes kvartālu
apmeklēšana

Izglītības iestādes vadības
interese un iesaiste

Pašvaldības atbalsts (Izglītības
un Attīstības nodaļas)

Tikšanās ar uzņēmējiem (vietējiem, dažādās
nozarēs, mērogos, vecumos):
mācību uzdevumu mentorēšana, vērtēšana,
uzņēmumu apmeklējumi, (ne)veiksmju stāstu
pasākums u.c. formāti

Individuālas tiešsaistes
sarunas / klātienēs mentoringa
ideju attīstības posmā

Tikšanās ar tematiskajiem
ekspertiem, piemēram, aprites
ekonomikas ekspertiem

Informācija par vietējo ražošanai
pieejamo aprīkojumu (vai ir sadarbības
iespējas starp izglītības iestādēm?)

JAUNIEŠU UZŅĒMĒJDARBĪBU IEDVESMOJOŠA VIDE

TUVĀKAIS ATBALSTS GRŪTĪBĀS

PAŠMOTIVĀCIJA

TUVINIEKI

SKOLOTĀJS / MENTORS:

iedrošināt, atbalstīt psiholoģiski
palīdzēt veidot komandas
iesaistīt papildspēkus (uzņēmēji, eksperti u.c.)

MĀCĪBU IESTĀDE

**Pedagogi
iesaka**

- *“Pieaugušo kritika vel nenobriedušiem prātiem mēdz būt ļoti postoša. Tāpēc ģimenes, skolotāja, žūrijas atbalsts ir ļoti nozīmīgs.”*
- *“Pedagogam jābūt blakus jaunietim, lai nepadodas pēc pirmā, iespējami neveiksmīgā, tirdziņa.”*

- *“Daži jaunieši atnāk jau ar ideju, bet bez komandas. Tad gadās, ka salieku kopā cilvēkus, kas ikdienā nav draugi, tomēr papildina viens otru. Parasti šādas komandas lieliski iemācās sadarboties un attīstīt ideju.”*

ATBALSTS GRŪTĪBĀS - SPĒCINĀTA SADARBĪBA AR PRAKTIĶIEM UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDĒ

UZŅĒMĒJI

- ekskursiju piedāvājums
- dalība žūrijās
- mentorēšana
- mācību prakses u.c.

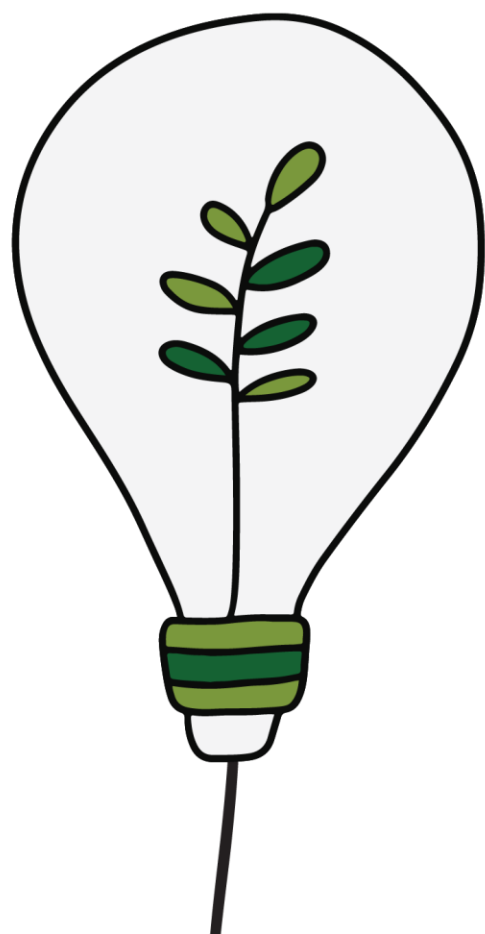
kontakta tīkls

UZŅĒMĒJU ATBALSTA STRUKTŪRAS

- LIAA inkubatori
- Pašvaldības, novada attīstības struktūras
- NVO
- Klāsteri
- Nozaru apvienības u.c.

IEDVESMA UN ATSAUCĪBA:

- Objektīvs skats no malas - atgriezeniskā saite
- Dalīšanās pieredzē - svešs grābeklis nesāp
- Dalīšanās resursos:
iekārtas, telpas
ražošanas pārpalikumi
atbalsta mehānismi

6. NODERĪGI RESURSI

<u>Kur atrast informāciju par ilgtspēju ekonomikā?</u>	87
<u>Kur atrast informāciju par ilgtspēju uzņēmējdarbībā?</u>	88
<u>Kur uzzināt par aprites ekonomiku Latvijā?</u>	92
<u>Kur atrast vides un aprites ekonomikas ekspertus, vērtīgus paskaidrojumus?</u>	93
<u>Kur nodarbībās un ekskursijās mācīties par aprites ekonomiku?</u>	94
<u>Kur smelties iedvesmu, uzzināt citu videi draudzīgo uzņēmēju pieredzi?</u>	95
<u>Kur atrast koprades darbnīcas, apritīgos uzņēmumus un iniciatīvas?</u>	97

Klikšķinot uz interesējošā virsraksta,
nokļūsi atbilstošajā apakšnodaļā!

KUR ATRAST INFORMĀCIJU PAR ILGTSPĒJU EKONOMIKĀ? KĀ PAMANĪT PASĀKUMUS, KONKURSUS UN CITAS IESPĒJAS?

Latvijas Bankas pedagoģiskajos materiālos

Pievērs uzmanību šiem un citiem:

- **«Kas ir aprites ekonomika?»**

(pieejams <https://www.naudasskola.lv/lv/noderigi/naudas-skola-atbild/ilgtspejiba/kas-ir-aprites-ekonomika>)

- Terminu vārdnīcā:

- Ilgtspējīgas finanses
- ESG (vides, sociālie un pārvaldības aspekti)
- Zaļmaldināšana

- Uzmanību: **nesajauc jēdzienu «Aprites ekonomikas modelis» ar «Ekonomikas aprites modelis»** (skaidrots Latvijas Bankas materiālos)! Tas nav viens un tas pats.

- **Pieseko Latvijas Bankas ikmēneša publikācijai «Ilgtspējības jaunumi» sociālajā tīklā LinkedIn** (<https://www.linkedin.com/newsletters/ilgtsp%25C4%2593j%25C4%25ABbas-jaunumi-7297213360914259968/>)

Tajā atziņas un secinājumi no jaunākajiem pētījumiem par vides, dabas, klimata un sociālajiem izaicinājumiem.

Valoda piemērota vidusskolas un pieaugušo auditorijai.

KUR ATRAST INFORMĀCIJU PAR ILGTSPĒJU UZŅĒMĒJDARBĪBĀ? KĀ PAMANĪT PASĀKUMUS, KONKURSUS UN CITAS IESPĒJAS?

Biedrības «Junior Achievement Latvia» (JAL) pedagoģiskajos materiālos un pasākumos
JAL programmas un materiāli pieejami tikai dalīb skolām!

- **Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programma** un **katalogs** (mācību gadā reģistrētie, pieejami meklēšanas filtri).
- Projekti, konkursi, Līderu programma u.c.
- Metodiskie materiāli un apmācības uzņēmējdarbības pedagogiem.

Pievērs uzmanību šiem un citiem:

Projekta «GREENT» nodarbības – stundu plāni 36 ilgtspējas tēmās (nr.22 par aprites ekonomiku), satur saites uz video un citiem resursiem.

Interesu izglītības programmas “Es – uzņēmējs” rokasgrāmata nodarbību vadītājiem un apmācību video (autore – JAL satura eksperte Marta Buša, izstrādāti Latgales plānošanas reģiona projekta «Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales plānošanas reģionā» ietvaros).

Šie materiāli pieejami arī bez maksas (skatīt QR kodu):

https://lpr.gov.lv/lv/regionalie_projekti/uap-latgale/interesu-izglitibas-programmu-es-uznemejs-apmacibas-un-rokasgramata-nodarbibu-vaditajiem/.

Es - uzņēmējs

KUR ATRAST INFORMĀCIJU PAR ILGTSPĒJU UZŅĒMĒJDARBĪBĀ? KĀ PAMANĪT PASĀKUMUS, KONKURSUS UN CITAS IESPĒJAS?

AS «Swedbank» materiālos, aktivitātēs, Finanšu institūtā

1) Blogs (<https://blog.swedbank.lv/>):

- Izvēlnes «Privātpersonām» sadaļa «Ilgtspējīgs dzīvesveids»
- Izvēlnes «Biznesam» sadaļā «Biznesa rīki» «ESG būtiskas ietekmes novērtēšanas rīks»
- **Izvēlnes «Biznesam» sadaļā «Ilgtspēja»:**
 - «ESG skola»

Ilgtspēja praksē

Raidieraksts «Ilgtspēja praksē» - sarunas par ilgtspēju biznesā un ikdienā (arī YouTube, Spotify un citur).

Biznesa ilgtspējas padome (BIP) - uzņēmēju sadarbības platforma ar mērķi kopīgi mācīties, atpazīt riskus, pielāgoties tiem un saredzēt jaunas iespējas, ieviešot ilgtspēju uzņēmējdarbībā.

Tematiskie ceļveži (lejupielādējami dokumenti, infografikas, video) – BIP apkopotā uzņēmumu pieredze un ekspertu ieteikumi.

Pievērs uzmanību **«Soli pa solim. Rokasgrāmata uzņēmējiem»** (skatīt QR kodu): termini, rīki, uzņēmumu pieredze (intervijas), informācijas avoti u.c.

AS «Swedbank»
Finanšu institūts

Soli pa solim.
Rokasgrāmata
uzņēmējiem

KUR ATRAST INFORMĀCIJU PAR ILGTSPĒJU UZŅĒMĒJDARBĪBĀ? KĀ PAMANĪT PASĀKUMUS, KONKURSUS UN CITAS IESPĒJAS?

AS «Swedbank» materiālos, aktivitātēs, Finanšu institūtā

2) Konkurss «Biznesa skices» (<https://konkurss.biznesaskices.lv/>, skatīt QR kodu)

- konkursā tiek īpaši meklētas biznesa idejas, kas risina iedzīvotāju vajadzības ilgtspējīgā veidā, rūpējoties par planētu un tās iedzīvotājiem.

Pievērs uzmanību:

- Sadaļā «**Dalībnieku video**» - jauniešu komandu veidotie konkursa ideju reklāmas video
- Sadaļā «**Atbalsta materiāli**» (skatīt QR kodu) pedagoģiskie video

Ieteikumi biznesa plānošanā

Dizaina domāšana

Business un ilgtspēja: teorija + uzņēmumu piemēri

«**Aprites, koplietošanas un zināšanu ekonomikas**» (6:09 min), «**Kas ir ilgtspējīgs bizness un kā to atpazīt?**» (8:24 min) u.c.

3) Vieslekcijas skolu programmā «**Dzīvei gatavs**» (<https://www.dziveigatavs.lv/>) – piedāvājums sadaļā «Pieteikties vieslekcijai»

Piemēram, **digitālais mācību stundu materiāls 10.-12. klasei «Ilgtspējīga uzņēmējdarbība».**

4) YouTube kanāli «**Swedbank Latvia**» un «**Swedbank Studija**»

Pievērs uzmanību video sērijai «Nākotnes uzņēmēju forums».

Konkurss
biznesa skices

KUR ATRAST INFORMĀCIJU PAR ILGTSPĒJU UZŅĒMĒJDARBĪBĀ? KĀ PAMANĪT PASĀKUMUS, KONKURSUS UN CITAS IESPĒJAS?

Biedrībā «Latvijas Korporatīvās sociālās atbildības platforma» (CSR Latvia)

Mājaslapā <https://csrlatvia.lv/kontakti/> pievērš uzmanību:

- Sadaļā «Biedri» biedrības korporatīvās sociālās atbildības un ilgtspējas eksperti, uzņēmumi un organizācijas, kas ieviesuši korporatīvo sociālo atbildību vai strādā šajā tēmā.
- Sadaļā «Atbalsts uzņēmējiem» informācija par maksas pakalpojumiem - tematiskajām meistarklasēm, mentoringu, ilgtspējas novērtējuma rīkiem.
- Iespējams abonēt jaunumu vēstuli.

Valoda piemērota vidusskolas un pieaugušo auditorijai.

Dažādos uzņēmējdarbības raidierakstos / podkāstos

Piemēram, pārdošanas un mārketinga aģentūras BSMS raidieraksti par industrijas aktualitātēm «Tirgziņu Tērzes» (skat. straumēšanas platformās)

- Epizode nr.37 «Novembra mini sērija: ilgtspēja no sociālās prizmas» (39 min)
- Epizode nr.38 «Novembra mini sērija: ilgtspēja no vides prizmas» (55 min)
- Epizode nr.39 «Novembra mini sērija: ilgtspēja no ekonomiskās prizmas» (43 min)
- Epizode nr.40 «Abonēšanas biznesa modelis Latvijā» (34 min)
- Epizode nr.69 «Piedāvājums VS pieprasījums ceļā uz ekoloģisku produktu.» (42 min)
- Epizode nr.70 «Cik daudz atklāt patērētājam?» (27 min)
- Epizode nr.125 «Ilgtspēja - uzņēmēju vai patērētāju atbildība?» (33 min)

Valoda piemērota vidusskolas un pieaugušo auditorijai.

KUR UZZINĀT PAR APRITES EKONOMIKU LATVIJĀ?

LIFE integrētajā projektā «Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju» («Waste To Resources IP»)

<https://wastetoresources.kem.gov.lv/>

Pievērs uzmanību:

- Projekta brošūrai
- Mājaslapas sadaļai «Pasākumi»
- «Aprites ekonomikas ceļa karte – Labās prakses piemēri pārejai uz aprites ekonomiku reģionālā un vietējā līmenī», 2024 (skatīt QR kodu):
 - **Kas ir aprites ekonomika** – īsi par galvenajiem principiem infografikas, **saites uz citiem avotiem**
 - Aprites ekonomikas rādītāji Latvijā
 - **Labās prakses piemēri (pašvaldībās, uzņēmumos, NVO)**
 - Instrumenti pārejai uz aprites ekonomiku (piemēram, **Atkritumu audits**)

Aprites
ekonomikas
ceļa karte

KUR ATRAST VIDES UN APRITES EKONOMIKAS EKSPERTUS, VĒRTĪGUS PASKAIDROJUMUS? KĀ UZZINĀT TĒMAS JAUNUMUS? KĀ PAMANĪT KONKURSUS, HAKATONUS UN CITAS IESPĒJAS?

Nevalstiskajās organizācijās

- **Biedrība «Zero Waste Latvija»:** atkritumu samazināšana, aprites ekonomika.

Kļūsti par biedru (iespējams arī uzņēmumiem) un piesakies ilgtspējas jaunumu vēstkopai mājaslapā!

- **Biedrība «Zaļā brīvība»:** klimats un enerģija, atkritumi un resursi, ilgtspējīgs dzīvesveids (tekstila ilgtspēja, pārtikas atkritumi u.c.), globālā attīstība, interešu aizstāvība.

Pievērs uzmanību šiem un citiem:

Video sērijai «Iepakojuma akadēmija» (YouTube, 2024)

- «Aprites ekonomika un tās pamatprincipi» (5:43 min, <https://www.youtube.com/watch?v=n6KzuaRKvtc>)
- «Ilgtspējīgs iepakojums kā pievienotā vērtība» - zīmola "PLŪKT" pieredze (6:00 min, <https://www.youtube.com/watch?v=B4gArXGWZml>)
- «Ilgtspējīga iepakojuma veidi» (5:14 min, https://www.youtube.com/watch?v=zS3fxH_wktQ)

Video sērijai «Atmasko T-kreklus» - par apģērba dzīves cikla etapu ietekmi.

Projektam «Tīri.Labi.Apritē»: vebinārs un īso video sērija ar Edgaru Fresh (@edgarsfresh).

- **Biedrība «Ekodizaina kompetences centrs»:** ķīmisko vielu pārvaldība uzņēmumos un mājāsaimniecībās, ekomarkējums, kā informēt klientus par produktu vides priekšrocībām, dzīves cikla analīze.
- **Nodibinājuma «Vides izglītības fonds» Ekoskolu programma** (<https://ekoskolas.lv/>) u.c.

Pievērs uzmanību **izglītības materiāliem «Ekoskolu tēmas» sadaļā «Atkritumi»**

(<https://ekoskolas.lv/lv/ekoskolu-temas/atkritumi>) – stundu plāni, metodiskie materiāli, atkritumu audita platforma u.c.

- **Nodibinājums «Pasaules dabas fonds»:** dabas aizsardzība, ilgtspējīgas finanses, izglītība u.c.

Pievērs uzmanību **programmai «WWF Zaļais birojs»** (https://lv-pdf.panda.org/iesaisties/zalais_birojs/)

*Apskatī mājaslapas,
pieseko sociālajos tīklos
un YouTube!*

KUR NODARBĪBĀS UN EKSKURSIJĀS MĀCĪTIES PAR APRITES EKONOMIKU?

SIA «ZAAO» Dabas un tehnoloģiju parkā «URDA»

- Aizraujošas nodarbības gan pirmsskolēniem, gan skolēniem, gan pieaugušajiem.
- Ekskursijas «Daibes ilgtspējas centrā», laboratorija, izlaušanās istaba, iekārtas, ekspozīcija «Aprites ekonomika» u.c.
- Animācijas, video, spēles, infografikas un citi informācijas materiāli mājaslapā (<https://www.urda.lv/>)!

Piemēram, sadaļās «Projekti» un «Noderīgi».

- Projekti, konkursi, ideju hakatoni.
- Zinoši un sadarbībai atvērti aprites ekonomikas eksperti.

Jaunieši
iesaka

Kā sauc tuvāko atkritumu poligonu jeb atkritumu apsaimniekošanas reģionālo centru?
Vai to iespējams apmeklēt klātienē vai virtuāli? Varbūt tam blakus ir vides izglītības centrs, tiek rīkotas nodarbības?
Vai tā darbinieki var konsultēt par to, kā radīt mazāk un pārstrādāt labāk atkritumus?

Piemēram, apmeklē SIA «Liepājas RAS» Krāmu kambari, Nenovērtēto lietu muzeju vai uzbrauc SIA «Getliņi EKO» atkritumu kalnā!

Rīgas enerģētikas aģentūras «Sadarbniecā»

- Dizainiska, aprites principos labiekārtota kopienas telpa – apskatei un ar ilgtspēju saistītiem pasākumiem.
- Meistarklases, kopienas pasākumi, domu biedru grupas u.c.
- Brīvpieejas darbnīca, kurā vari salabot, pārveidot vai izveidot mēbeles.
- Video, infografikas, aprites ekonomikas principu skaidrojumi u.c. materiāli mājaslapā (<https://rea.riga.lv/sadarbница/>)!

Piemēram, sadaļās «Aprites ekonomika», «Projekti» un «Pasākumi».

- Projekti, konkursi, ideju hakatoni.
- Zinoši un sadarbībai atvērti aprites ekonomikas eksperti.

Eksperts
iesaka

KUR SMELTIES IEDVESMU, UZZINĀT CITU VIDEI DRAUDZĪGO UZŅĒMĒJU PIEREDZI?

TV raidījumos «Tava darīšana»

Izglītojošs raidījums par uzņēmējdarbību, kas palīdz iepazīt biznesa jēdzienus un pasauli vieglā gaisotnē (ekskursijās, sarunās, piemēros) un iedrošina spert pirmos soļus sava uzņēmuma veidošanā.

Uzņēmēja un TV personība Marta Selecka un biznesa stratēģis Jānis Kļaviņš apciemo Latvijas uzņēmējus dažādās nozarēs un reģionos un meklē atbildes uz jautājumiem, kas nereti satrauc tos, kuri tikai apsver ideju par sava biznesa uzsākšanu: "Cik svarīga ir ideja? Kur atrast finansējumu? Kā tikt galā ar bailēm no neveiksmes?"

Projektu līdzfinansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par "Tava Darīšana" saturu atbild SIA "Ausma Media".

Visi raidījumi pieejami šeit: <https://replay.lsm.lv/lv/skaties/raidijums/1305/tava-darisana/> (skatīt QR kodu).

Pievērs uzmanību šiem un citiem:

Tava darīšana: Pirmā grauzdētava Latgalē, Rēzeknes kebabs un veļas mazgātuve nekuriēnē – specializētās kafijas grauzdētava, kafejnīca - Latgales ražotāju/ mākslinieku darbu koceptveikals «KUUP»; «Pērle» veļas mazgāšana kā pakalpojums viesmīlības uzņēmumiem un vietējiem iedzīvotājiem (iekārtu koplietošana).

Tava darīšana: Augsne urbānajiem dārzniekiem un miestīņš gardēžiem Vidzemē – «Valmiermuižas alus»: alus un bezalkoholisko dzērienu ražošana savam (produkts) un citiem zīmoliem (pakalpojums).

Tava darīšana. Kafijas ražotāji un dronu šovs – ilgtspējīga specializētās kafijas grauzdēšana «Kalve Coffee» un salūtu aizvietošana ar droniem «Base Motion».

Tava darīšana: Tējsulas no Nākotnes un Skanstes atkritumu iznīcinātāji – «Dabas dots» augu un ogu dzērieni bez konservantiem, garšas pastiprinātājiem un cukura; Tehnoloģiskie un digitālie risinājumi cilvēku motivācijai šķirot atkritumus.

Tava darīšana 2. Augu terāriji un vilnas fabrika Pācē – «Pāces vilnas fabrika» vēsturisko tehnoloģiju saglabāšana un videi draudzīgāks ražošanas process, pārstrādājot Baltijas aitu vilnu dzijā un uzņemot tūristus.

Tava darīšana. Skaņu ieraksti un bizness no salmiem un niedrēm – «Janis ECO B&C» ražo salmu un niedru jumta segumus, pārstrādājot vietējā bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmuma «Ķelmēni» pārpalikumus (salmus). No jumtu ražošanas pārpalikumiem ražo salmu granulu pakaišus staļļiem.

Tava darīšana. Modes industrija un skeitparki – lēnā mode un bezatlikumu dizains zīmolā «Kobayashi».

replay.lsm.lv

KUR SMELTIES IEDVESMU, UZZINĀT CITU VIDEI DRAUDZĪGO UZŅĒMĒJU PIEREDZI?

Latvijas Radio 1 raidījumos «Stiprie stāsti»

Raidījumā intervēti dažādu vecumu Latvijas pagastu un mazpilsētu aktīvie iedzīvotāji, kas pārvarējuši «nevaru vai negribu», izdomājot biznesa idejas, īstenojot projektus, kļūstot par mājražotājiem u.c. Katra audio epizode apmēram 30 min.

Veidotāja - žurnāliste Daina Zalamane.

Visi raidījumi pieejami: <https://lr1.lsm.lv/lv/lr1/raidijumi/stiprie-stasti/> (skatīt QR kodu).

Vai klausies lietotnē «Latvijas Radio», «Spotify» vai «Apple Podcasts».

lr1.lsm.lv

Pievērs uzmanību šiem un citiem:

- **«Volfu ģimene Sabilē: Kristīne ražo plastilīnu, Oskars veido rotas no veciem pulksteņiem»**, 17.05.2025.
(<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/stiprie-stasti/volfu-gimene-sabile-kristine-razo-plastilinu-oskars-veido-rotas-a206986/>)
- **«Rankas "Ķelmēnos" ik dienu izcep trīs tonnas maizes»**, 19.08.2023.
(<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/stiprie-stasti/rankas-kelmenos-ik-dienu-izcep-tris-tonnas-maizes.a180408/>)
- **«Vaļasprieks kļuvis par ienākumu avotu. Daiļdārzniece Vita Ozerinska Burtniekos gatavo dažādāko augu ziedūdeņus»**, 03.07.2023.
(<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/cilvekstasti/03.07.2023-valasprieks-kluvis-par-ienakumu-avotu-daidarzniece-vita-ozerinska-burtniekos-gatavo-dazadako-augu-ziedudenus.a515180/>)
- **«Jānis Saulītis Burtniekos ražo paneļus no rudzu salmiem māju būvniecībai»**, 25.09.2021. (<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/stiprie-stasti/janis-saulitis-burtniekos-razo-panelus-no-rudzu-salmiem-maju-buv.a149582/?highlight=stiprie%20st%C4%81sti>)

KUR ATRAST KOPRADES DARBNĪCAS, APRITĪGOS UZŅĒMUMUS UN INICIATĪVAS?

1) **Karte**, kurā var redzēt tuvākos lietu maiņas punktus, remonta darbnīcas, meistarus, koprades un kopstrādes telpas un citas apritīgas iniciatīvas.

2) **Katalogs**, kurā var redzēt dažādu lietu nomas un koplietošanas iespējas.

3) **Interesanti informācijas resursi par aprites ekonomiku** - pētījumi, jaunumi, mācību materiāli par atkritumiem un aprites ekonomiku. Piemēram, video:

- «Plastmasas iepakojums»
- «Depozīta iepakojums»
- «Tekstilizstrādājumu atkritumi»
- «Vienreizlietojamie plastmasas izstrādājumi»
- «Aprites ekonomika» pieejami šeit).

Izpēti – kādi pakalpojumi un apritīgas iniciatīvas ir pieejamas tavā darbības jomā, tavā ģeogrāfiskajā zonā ?
Kā tie varētu noderēt tavas idejas attīstībai?

Ja vari ieteikt kādu vietējo uzņēmumu vai esi no uzņēmuma, kuram jābūt "Kartē" - sazinies ar lietovelreiz.lv caur kontaktformu mājaslapas lejasdaļā!

1. Kāds ir aprites ekonomikas galvenais mērķis?

Samazināt atkritumu daudzumu un izmantot materiālus atkārtoti.

2. Ar ko aprites ekonomika atšķiras no lineārās ekonomikas?

Aprites ekonomikā cenšas resursus izmantot pēc iespējas ilgāk.

3. Kurš no šiem ir viens no aprites ekonomikas galvenajiem principiem?

Radīt jaunus produktus no materiālu pārpalikumiem.

4. Ko aprites ekonomikā nozīmē teiciens “No šūpuļa līdz šūpulim”?

Produkti var tikt pilnībā pārstrādāti vai tie spēj bioloģiski sadalīties. - Atšķirībā no lineārā ekonomikas modeļa “no šūpuļa līdz kapam” (kur preces tiek saražotas, patērētas un izmestas), aprites ekonomikā “no šūpuļa līdz šūpulim” uzsver nepārtrauktu resursu ciklu, kur bioloģiski noārdāmie materiāli atgriežas dabā (piemēram, kompostējot), bet tehniskie materiāli (piemēram, metāli, plastmasa, stikls) tiek atkārtoti izmantoti vai pārstrādāti, nezaudējot kvalitāti.

5. Kuru no atkritumu veidiem cilvēki saražo visvairāk?

BIO atkritumus – atkarībā no gadalaika un patēriņa paradumiem, tie ir apmēram trešdaļa līdz puse no mājsaimniecību atkritumiem.

6. Kuru no šiem materiāliem ir iespējams pārstrādāt visvairāk reizes?

Stiklu – stikla iepakojumu (piemēram, pudeles un burkas) var pārstrādāt praktiski neierobežotu skaitu reižu – bez kvalitātes zuduma! Tas ir viens no lielākajiem šī materiāla ieguvumiem salīdzinājumā ar daudziem citiem iepakojuma veidiem. Katrā pārstrādes reizē stiklu izkausē un no jauna izveido jaunu iepakojumu vai citu stikla izstrādājumu, nezaudējot tā mehāniskās vai ķīmiskās īpašības.

7. Kāpēc plastmasa tiek izmantota daudzu produktu ražošanā?

To ir lēti saražot, turklāt tā ir viegla, diezgan izturīga (pret ūdeni, ķīmiskām vielām, koroziju, triecieniem), daudzpusīgi izmantojama.

Tomēr plastmasa nav ilgtspējīgs materiāls, jo tā lēni sadalās dabā (simtiem gadu!), var radīt mikroplastmasu un piesārņojumu, bieži tiek izmantota tikai vienreizēji. Tāpēc ieteicams mazināt plastmasas patēriņu un esošos plastmasas izstrādājumus šķirot un pārstrādāt.

Laiks uzzināt testa
pareizās atbildes!

8. Kurš plastmasas veids ir vispopulārākā izvēle pārstrādei?

Augsta blīvuma polietilēns (HDPE) ir vispopulārākā un praktiskākā izvēle pārstrādei gan pēc tehniskajiem, gan ekonomiskajiem kritērijiem, jo tas ir plaši izmantots, viegli atpazīstams (marķēts ar pārstrādes simbolu #2), ir izturīgs un mazporains, kas to padara piemērotu atkārtotai pārstrādei.

Salīdzinājumā

- PVC (Polivinilhlorīds) ir grūti pārstrādājams, satur hloru, izdala toksiskas vielas, tāpēc to reti pārstrādā;
- PP (Polipropilēns) ir pārstrādājams, bet mazāk tiek savākts un šķirot, jo ir sarežģītāka atdalīšana;
- PS (Polistirols) ir viegls un trausls, tā pārstrāde ir sarežģīta un neefektīva, īpaši putu jeb «putuplasta» veidā.

Laiks uzzināt testa
pareizās atbildes!

9. Kuras no šīm ir Nacionālās kvalitātes zīmes, ko piešķir programma “Latvijas zīmols»?

Tomēr uzmanies! Lai gan šīs zīmes var netieši veicināt ilgtspējīgu patēriņu, uzsverot vietējo produktu izvēli un dabīgumu, tās:

- **negarantē** produkta atbilstību aprites ekonomikas principiem, piemēram, resursu atkārtotu izmantošanu vai atkritumu samazināšanu;
- **neapliecina** uzņēmuma ilgtspējas stratēģiju vai vides pārvaldības sistēmas esamību;
- **nenodrošina** informāciju par produkta dzīves cikla ietekmi uz vidi.

Par EKOMarķējuma zīmēm un to nozīmi uzzini šeit: <https://ekodizains.org/eko-markejumi/zimju-gids/>

10. Kāda ir cilvēku loma aprites ekonomikā?

Izglītoties par aprites ekonomiku un ieviest ilgtspējīgas darbības savā ikdienā (radīt pēc iespējas mazāk jaunus atkritumus un šķirot esošos).

"Ilgtspēja - vārds, kas pats par sevi jau saprotams ar domu par ilgu 'dzīvi'. Un ilgu dzīvi var panākt ar rūpēm un cieņu, mīlestību un gudru nostāju. Šie ir komponenti, kas nepieciešami, lai rūpētos par sevi un, sākot paši ar sevi, varam parūpēties par citiem un vidi sev apkārt"

*Lauris Zalāns,
radio ētera personība,
sociālo tīklu satura veidotājs un
skatuves cilvēks*

Digitālais buklets īstenots projekta «Videi draudzīgs nākotnes uzņēmējs!»
(Reģ. Nr.1-08/20/2024) ietvaros.

Projektu līdzfinansē Latvijas vides aizsardzības fonds
programmas: Valsts budžeta programma 21.00.00 “Vides aizsardzības fonds un iemaksas
starptautiskajās organizācijās” apakšprogrammas 21.02.00 “Vides aizsardzības projekti”
vadlīnijas “Atbildīgs dzīvesveids” aktivitātē “Videi draudzīga dzīvesveida izglītojošu pasākumu
īstenošana”.

